

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

En samisk tankemåte, kapital og identitet

En kvalitativ sosiologisk studie av unge samers tanker om utdanning, hjemsted og identitet

Johannes Jonassen Pleyrn

Masteroppgave i SOS-3981 sosiologi ved lektorutdanninga 8-13, mai 2022

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan unge samiske personer fra Finnmark orienterer seg i forhold til utdanning og hjemsted. Utdannings sosiologi er et svært populært forskningstema, men samisk som bakgrunnsfaktor er lite brukt innenfor dette emnet.

Gjennom denne studien ønsker jeg å belyse noen av de faktorene som ikke har blitt forsket på i like stor grad.

Problemstillingen for oppgaven er: hvilken rolle spiller samisk identitet for hvordan unge samer i Finnmark orienterer seg i forhold til utdanning og hjemsted. Gjennom denne problemstillingen vil det bli undersøkt hvordan samisk identitet kommer til uttrykk, hva som kan beskrives som samisk identitet og hvordan hjemsted kan ha en betydning for identitet, utdanning og hvor man velger å bosette seg. Oppgaven blir besvart i sammenheng med teorier og begreper fra Pierre Bourdieu, Michael Corbett og Richard Jenkins, hvor spesielt Bourdieus sine kapitalbegreper står sentralt i oppgaven.

Datamaterialet i oppgaven er basert på eget innsamlet data. Ved bruk av semistrukturerte intervju, intervjuet jeg fire unge samiske informanter fra Finnmark om deres forhold, tanker og orientering til utdanning, hjemsted og hva det betyr å være samisk. Intervjuene viste viktigheten av reindrift i det samiske samfunnet og hvordan informantene forholdt seg til sin egen og andre sin tankemåte og identitet.

Analysen viser at unge samer uttrykker sin identitet gjennom det som kan beskrives som en samisk tankemåte, som skiller seg fra den norske. Samisk identitet kan beskrives som evnen til å mestre de lokale kulturelle skikkene og evnen til å forstå den samiske tankemåten og oppdragelsen. Reindrift står også sentralt i det samiske samfunnet, men i større grad som en kulturell markør enn en jobbmulighet og som økonomisk gevinst. Den samiske identiteten har langt større verdi på den samiske hjemsteden enn andre steder hvor samisk ikke står like sterkt, noe som kan ha betydning for unges utdanning og hjemsted. Gjennom analysen kommer det fram at egenskaper som vilje, ansvar og samarbeid er sentrale egenskaper, ikke bare i reindriften, men også i den samiske identiteten.

Forord

Å skrive denne oppgaven har vært alt fra morsomt til frustrerende til ikke minst svært lærerikt. Jeg er utrolig glad for at jeg kunne få skrive en master i et tema som jeg ikke bare er opptatt av, men også et tema og et samfunn som står meg nært personlig. Jeg vil først og fremst takke informantene til denne oppgaven som har betrodd meg med sine tanker og historier om deres liv. Dere har lært meg utrolig mye. Denne oppgaven hadde ikke vært mulig uten dere.

Jeg vil takke min veileder Unn-Doris Karlsen Bæck. Jeg setter veldig stor pris på all veiledning, inspirasjon og tilbakemeldinger du har gitt meg i løpet av det siste året. Det har vært utrolig givende å ha en veileder som er så interessert i mitt tema. Det har gjort at jeg har sett fram til hver eneste veiledning. Takk.

Tusen takk til korrekturleserne Nina og mamma. Mamma har også vært en svært viktig del av fullføringen av denne oppgaven. Takk for alle de gangene du pushet med til å skrive litt til. Takk også til alle mine venner som stadig vekk fikk spørsmål om holdninger, tolkninger og oversetting av samisk. Ole Henrik, Jo Ánde og Johan, takk.

Til slutt må jeg takke mine studiekamerater som har gjort at ikke bare denne oppgaven har vært gøy å skrive, men også at alle fem årene på studiet har vært en utrolig tid. Takk for alle faglige diskusjoner, men spesielt takk for alle de ikke fullt så faglige diskusjonene. Andreas, Lars og Petter, det har vært en fryd å studere med dere. Tusen takk for fem fantastiske år.

Johannes Jonassen Pleym

Tromsø, mai 2022

Innhold

1 Innledning.....	1
1. 1 Problemstilling	2
1.2 Oppgavens oppbygning.....	2
2 Tidligere forskning.....	3
2.1 Finnmark som skoletaper	3
2.2 Utdanning i rurale områder	4
3 Teori	7
3.1 Pierre Bourdieu	7
3.1.1 Kapital	7
3.1.2 Sosial orden	9
3.1.3 Konflikt	11
3.1.4 Habitus	12
3.2 Lokal kapital.....	14
3.3 Richard Jenkins og identitet	16
4 Metode.....	18
4.1 Metodisk grunnlag.....	18
4.2 NSD og anonymitet.....	19
4.3 Utvalg, rekruttering og gjennomføring av intervju	21
4.4 Validitet.....	22
4.5 Reliabilitet	23
5.1 Presentasjon av informanter	24
5.1.1 Ingrid	24
5.1.2 Henrik.....	24

5.1.3 Trine	25
5.1.4 Hanne	25
5.2 Empiri.....	27
5.2.1 Hva det betyr å være samisk	27
5.2.2 Yrke og familiebedrift.....	31
5.2.3 Reindriftsklassen	35
5.2.4 Tilhørighet til hjemlassen.....	38
5.2.5 Flytting	40
5.2.6 Språk og morsmål.....	42
5.2.7 Tanker om høyere utdanning.....	45
6 Analyse.....	48
6.1 En samisk tankemåte, kapital og identitet.....	48
6.2 Økonomisk og sosial kapital i det samiske samfunnet.....	51
6.3 Kulturell kapital, habitus og hvordan disse former en samisk identitet	53
6.4 Hvordan samisk identitet har betydning for valg	55
6.5 Hjemstedet og dets betydning for valg.....	56
7 Konklusjon	59
8 Referanser.....	61
9 Vedlegg	63
9.1 Informasjonsskriv til informantene	63
9.2 Intervjuguide	66
9.3 NSD Vurdering	70

1 Innledning

I denne oppgaven vil jeg undersøke hvordan unge samiske personer fra Finnmark orienterer seg når det gjelder utdanning og hjemsted. Målet med denne oppgaven er å undersøke hvordan unge samiske personer har tatt viktige livsavgjørrelser ut ifra noen sentrale bakgrunnsfaktorer. Jeg er opptatt av å finne ut om deres samiske identitet kan ha betydning for noen av valgene de har gjort når det gjelder utdanning og hjemsted. I denne oppgaven definerer jeg ung fra 19 år og opp til 39 år. Å forske på dette temaet kan belyse hvordan unge samiske personer, som minoritet i storsamfunnet og som majoritet i den lokale bygda, baserer sine valg på de muligheter hjemstedet tilbyr, men også de mulighetene hjemstedet ikke kan tilby. Denne oppgaven vil også undersøke hvordan en samisk identitet kan defineres og hvordan denne identiteten påvirker valgene unge samer fra Finnmark tar.

Hvordan personer velger utdanning, yrke og hjemsted er alltid et sentralt og evig aktuelt tema innenfor sosiologien. Ulike bakgrunnsfaktorer og hvordan de påvirker valg av utdanning er spesielt viktig når det gjelder utsatte grupper og minoriteter. For samiske og nord-norske elever er skolerestultater og frafall et viktig tema, da Nord-Norge og spesielt Finnmark, lenge har vært skoletaperen i Norge. Samtidig har diskusjonen om samiske sine rettigheter, vilkår og samfunn blitt et stadig mer populært tema både i populærkulturen og som et forskningstema. Dermed er denne oppgaven og dens problemstilling svært relevant for dagens samfunn.

Temaet for oppgaven har jeg valgt på bakgrunn av min interesse for utdannings sosiologiske problemstillinger, og da spesielt knyttet til utdanningsvalg. Spørsmålet om hvordan vi velger utdanning har en rekke svar og kan brukes i mange sosiologiske og samfunnsmessige sammenhenger. Hvordan forskjellige bakgrunnsfaktorer påvirker oss til å ta viktige livsavgjørrelser er essensielt for å forstå makt, forskjeller og posisjoner i det moderne samfunnet.

Personlig har jeg også stor interesse av dette temaet. Med bakgrunn fra Finnmark, dog ikke fra en samisk kommune, har jeg alltid hatt et nært forhold til det samiske miljøet gjennom venner og familie. Samtidig har jeg alltid vært på utsiden og sett inn på dette miljøet, uten å helt selv være en del av det. Gjennom denne oppgaven håper jeg å komme mer på innsiden av miljøet og få en større forståelse for kulturen og folket.

1. 1 Problemstilling

Problemstillingen er: **Hvilken rolle spiller samisk identitet for hvordan unge samer i Finnmark orienterer seg i forhold til utdanning og hjemsted?**

Med tanke på denne problemstillingen skal jeg også undersøke to forskningsspørsmål.

- a) Hvordan kommer samisk identitet til uttrykk blant unge samer i Finnmark?
- b) Hvilken betydning har hjemstedet for unge samers orientering i forhold til hjemsted og utdanning?

1.2 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven består av syv kapitler. Innledningskapittelet etterfølges av kapittel to der jeg presenterer tidligere forskning som er relevant for oppgaven. Den tidligere forskningen systematiseres etter ulike temaer og kategorier. Kapittel tre er teorikapittelet, og jeg presenterer et utvalg teorier som vil benyttes i analysen av empirien. Dette kapittelet er delt opp i tre deler, hvor jeg i første del redegjør for Pierre Bourdieus teorier om kapital, sosial orden, habitus og konflikt. I andre del komplimenterer jeg Bourdieus teorier med et teoretisk begrep om lokal kapital og Richard Jenkins sin tolkning av begrepet identitet. Kapittel fire omhandler oppgavens metode og her redegjør jeg for hvordan det empiriske arbeidet ble gjennomført og hvordan dette blir analysert.

Kapittel fem utgjør oppgavens empiriske del, og er delt opp i to hoveddeler. Først presenterer jeg relevant informasjon om hver enkelt informant, før jeg i andre del legger fram selve intervjumaterialet. Denne delen er delt inn i underkategorier og formålet er å presentere data som kan besvare oppgavens problemstilling. I kapittel seks gjennomfører jeg en tematisk analyse av empirien ved hjelp av teoriene og begrepene jeg har redegjort for i kapittel tre.

I avslutningen, oppgavens siste kapittel, besvarer jeg problemstillingen og forskningsspørsmålene og oppsummerer oppgavens hovedpoenger, før jeg til slutt opplyser hvordan man kan forske videre på dette temaet.

2 Tidligere forskning

I denne delen av oppgaven presenterer jeg tidligere forskning som er relevant for problemstillingen. Kapittelet er delt opp i to ulike temaer som er relevant for oppgaven, hvor jeg presenterer forskning og litteratur innenfor disse temaene. Forskning på hvordan sosial bakgrunn påvirker utdannings- og yrkesvalg er et svært populært forskningstema innenfor sosiologi. De mest kjente og brukte bakgrunnsvariablene er familiens økonomiske ståsted og foreldres utdanning og yrke. I denne oppgaven er disse bakgrunnsvariablene relevante, men utgjør ikke hovedfokuset for oppgaven. Jeg vil kategorisere oppgavens tema og deretter presentere tidligere forskning gjort på disse kategoriene.

2.1 Finnmark som skoletaper

I lys av at denne oppgaven har et spesielt søkelys på samer i Finnmark er det naturlig å undersøke tidligere forskning på utdanning blant befolkningen i Finnmark. Det er et velkjent problem at Finnmark ligger svært dårlig an på de fleste statistikker angående skole, utdanning og yrke. Generelt har finnmarkinger lav utdanning, høy arbeidsledighet og har i mindre grad enn andre fylker fullført videregående utdanning. Ut ifra dette finnes det en rekke interessant og relevant tidligere forskning på dette temaet. I dette kapittelet vil jeg presentere ulike forskningsrapport og artikler som omhandler Finnmark og de svake resultatene finnmarkinger har i forskjellige kategorier. Selv om denne oppgaven undersøker unge samiske mennesker, vil et overordnet blikk over Finnmark generelt gjøre oppgavens analyse og konklusjon mer komplett.

I sin rapport *De' hær e'kke nokka for mæ: Om bortvalg, gjennomføring og kompetanseoppnåelse i videregående skole i Finnmark skoleåret 2010-2011 fra 2012* spør Eifred Markussen, i samarbeid med Berit Lødding og Solveig Holen, hva som kan være årsakene til den betydelige lave andelen av finnmarkinger som fullfører sin videregående utdanning. Rapporten består av et betydelig kvantitativt og kvalitativt datamateriale. I alt ble 150 elever, 100 lærere, 50 ledere og 40 sluttet, personer som har sluttet underveis i sin videregående utdanning, intervjuet. Det er spesielt den kvalitative delen av rapporten som er relevant for min oppgave. I sin konklusjon og for å besvare sin problemstilling; «Hva kan være årsaken(e) til det betydelige høyere bortvalget og den betydelige lavere andelen som fullfører og består videregående opplæring i Finnmark enn i landet for øvrig?», presenterer

Markussen tre ulike teorier. Først er det en stor andel elever i Finnmark som må flytte for å få videregående utdanning, for det andre er mulighetene for jobb i Finnmark uten videregående utdanning svært høy kontra andre fylker og til slutt de holdningene finnmarkinger har til skolesystemet.

Denne trenden ser man også igjen i andre typer forskningsrapporter som har sett på alle landets fylker og skoler. I sin artikkel fra 2013 *Kvalitetsforskjell mellom videregående skoler?* skriver Torberg Falch og Bjarne Strøm om en svært stor variasjon i de norske videregående skolene, hvor skolene i Finnmark blir negativt lagt merke til (Falch & Strøm, 2013, s. 437). Artikkelen ble utgitt i sammenheng med implementeringen av Kunnskapsløftet 2006 og baserer seg på en kvantitativ undersøkelse som studerer fullføringsgrad og læringsutbytte på alle videregående skoler i Norge. Undersøkelsen bruker skolerresultater og tall fra avgangselever fra 2002 til 2004.

I denne undersøkelsen ble «skolekvalitet» brukt for å rangere skolene. I denne sammenheng ble skolekvalitet definert etter to hovedkategorier; deltakelse og fullføringsgrad, og faglige prestasjoner (Falch & Strøm, 2013, s. 439). Under disse hovedkategoriene finnes det seks forskjellige underkategorier; deltakelse, fullføringsgrad, normert fullføring, standpunkt karakter, karakter i norsk (eksamens karakter) og eksamens karakter (karakter på alle de skriftlige eksamener på vitnemålet) (Falch & Strøm, 2013, s. 445). Skolekvalitet ble deretter vurdert ut ifra disse variablene.

Funnene i denne undersøkelsen viser at Finnmark og til en viss grad resten av Nord-Norge ligger svært dårlig an på både skolekvalitet og spesielt fullføringsgrad. Et annet muligens relevant funn undersøkelsen visste var at skolene med gode prestasjoner også ga høy fullføringsgrad. Dette stemmer godt overens med at Finnmark både har svake resultater og lav fullføringsgrad. Begge disse artiklene er relevant for denne oppgaven da de belyser de utfordringene Finnmark har når det kommer til skole og gjennomføring. Markussen sin artikkel er spesielt relevant da den også er en kvalitativ undersøkelse basert på intervjuer, slik som denne oppgaven, og som bruker blant annet holdninger til å besvare problemstillingen.

2.2 Utdanning i rurale områder

De funnene man ser på elever fra Finnmark og deres karakter, gjennomføring og holdninger til skolen ser man også i andre områder i Norge, slik som i Falch og Strøm sin artikkel fra forrige kapittel hvor hele Nord-Norge har relativt like svake resultater. I tillegg finnes det

empiriske funn som viser at dette i realiteten ikke er et nord-norsk fenomen, men heller et ruralt fenomen. I dette kapittelet presenterer jeg et utvalg artikler som viser til at utdannings- og yrkesvalg gjort av elever fra Finnmark, ikke nødvendigvis er fordi de er fra Finnmark, men muligens fordi de er fra Nord-Norge eller til og med bare fra et ruralt område. Dette er relevant da min problemstilling hvor Finnmark som avgrenset område er en faktor og at det er at ruralt område.

Unn-Doris K. Bæck skrev i 2012 en artikkel kalt «*Refleksjoner om nordnorske utdanningsvalg*» hvor Bæck drøfter en rekke problemstillinger knyttet til nordnorske elever. I artikkelen spør hun hva som kan forklare nordnorske elevers tanker, holdninger og preferanser til utdanning ettersom at de er svært ulike fra resten av landet. Artikkelen spør også om unge nordnorske sine preferanser og holdninger til hjemsted og yrke og hvordan disse faktorene påvirker ikke bare valg av utdanning, men også gjennomføringen av utdanningen (Bæck, 2012, s. 118).

I sin artikkel spør Bæck først og fremst om det er et reelt problem at unge i Nord-Norge er på en eller annen måte betydelige dårligere i det norske skolesystemet. Bæck viser til flere tidligere forskningsprosjekter hvor flere slike faktorer er vurdert. Her trekkes det fram Bæck og Paulgaard (2012) som belyser problemene rundt de strukturelle, økonomiske og kulturelle endringene som har skjedd i Nord-Norge. De påpeker at samfunnet i Nord-Norge har endret seg til slik at spesielt lokale bedrifter er truet som gjør at unge må adaptere seg etter dette. Videre påpekes det et frafallsproblem i Nord-Norge. Bæck påpeker at frafallsraten i de tre nordnorske fylkene er langt høyere sammenlignet med resten av Norge. Samtidig trekkes det fram empiriske undersøkelser som viser til at frafallsraten i Nord-Norge også er høyere etter at tallene er justert for etter karakter og andre eventuelle viktige bakgrunnsfaktorer (Bæck, 2012, s. 119). Dette kan man også se ettersom grunnskolekarakterer for elever fra Nord-Norge *ikke* er nevneverdig lavere enn resten av landet. Dermed kan man påstå at elever fra Nord-Norge har andre typer preferanser til skolen kontra elever fra resten av landet.

I sin konklusjon forklarer Bæck hvordan hjemstedet som faktor er svært viktig for å besvare problemstillingen. Ut ifra dette trekker Bæck fram stedets mulighetsstruktur. Stedets mulighetsstruktur betyr at «*for å forstå unge i nord sine handlinger knyttet til utdanningssystemet må sted forstås som en enhet som gir både individuelle, strukturelle og kulturelle vilkår for handlingsvalg*» (Bæck, 2012, s. 123). Dette betyr at stedet tilbyr et

individ et visst antall muligheter og stenger for andre muligheter. Når det da gjelder unge i nord sine preferanser til utdanning kan dette forklares gjennom stedets utdanningsmuligheter og yrkesmuligheter. Få utdanningsmuligheter i kombinasjon med et arbeidsmarked hvor formell utdanning ikke er nødvendig gjør at unge i nord vurderer skolesystemet på en annen måte enn resten av landet. Disse funnene samsvarer også med Markussen sin undersøkelse som bare hadde Finnmark som omfang. Denne artikkelen er relevant for denne oppgaven da den viser at hele Nord-Norge, ikke bare Finnmark, har forskjellige preferanser til utdanning sammenlignet med resten av landet, og den presenterer teorier og begreper relevant for å forstå stedets betydning i valg av utdanning og yrke.

I sin artikkel om unge i nord sine skolepreferanser presenterer Bæck et begrep om *localized capital* beskrevet i boka til Michael Corbett kalt «*Learning to Leave. The Irony of Schooling in a Coastal Community*» fra 2007. I denne boka presenterer Corbett resultater fra en undersøkelse og en studie gjort på et lite fiskersamfunn kalt Digby Neck i Nova Scotia i Canada. Studiets formål var å undersøke og belyse grunnene til at noen forlater slike rurale områder, mens andre individer blir igjen (Corbett, 2007). Studien ble gjennomført over en periode på tre år og over 700 personer fra den lokale Digby Neck skolen deltok i studien. Resultatene fra studien viste at kvinner var langt mer tilbøyelig til å forlate det lokale samfunnet og også ta en utdanning. Kvinnene hadde også en høyere fullføringsgrad sammenlignet med menn som også tok utdanning. Corbett forklarer dette gjennom et begrep om *localized capital*. Dette begrepet går ut på at i visse områder finnes det en lokal kapital, altså en verdi som bare kan brukes i dette lokale området. For Digby Neck betydde dette at for kvinnenes del var de helt avhengige av en utdanning, da deres kapital uten utdanning ikke hadde en bytteverdi. Med utdanning fikk de både lokal kapital, men samtidig også kapital utenfor lokalsamfunnet. For menn var de langt mer motvillig til å ta høyere utdanning og forlate hjemstedet. Dette kan også forklares gjennom begrepet lokal kapital. For menn i Digby Neck var det svært lett å få seg en jobb i fiskeindustrien uten en høyere formell utdanning. Dermed var det ikke nødvendig for disse å forlate hjemstedet for en utdanning. Studien viste også at de som forlot den lokale hjemlassen hadde langt høyere utdanning enn de som ble igjen (Corbett, 2007). Dette viser at de lokale vet at å forlate hjemlassen er essensielt for å få seg en utdanning, samtidig som at de som blir igjen vet at dette vil gi yrkesmuligheter. Denne boka er relevant for denne oppgaven fordi den presenterer begrepet lokal kapital som jeg vil utdype i teoridelen. Samtidig viser studien hvordan en rural befolkning ser på utdanning.

3 Teori

I dette kapitlet presenterer jeg de sosiologiske teoriene som vil benyttes i analysedelen av oppgaven. Jeg starter med Pierre Bourdieu og hans kapitalbegreper som vil ha en svært sentral rolle i denne oppgaven. Her vil begrepene kapital, habitus, sosiale felt og konflikt bli redegjort for. Deretter komplementerer jeg Bourdieu sine teorier med et begrep av Michael Corbett som baserer seg på mange av begrepene til Bourdieu, kalt lokal kapital, før jeg avslutningsvis redegjør for en teori av Richard Jenkins som omhandler identitet, som vil komplementere Bourdieu sine teorier om habitus og kulturell kapital.

3.1 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1930-2002) var en fransk sosiologisk konfliktteoretiker som er kjent for sitt arbeid innenfor makt, ulikhet og dominans i det franske samfunnet og spesielt utdanningssystemet (Joas & Knøbl, 2013, s. 372). Gjennom hans teorier forsøker han å forklare hvordan sosial ulikhet, makt og dominans oppstår, reproduseres og opprettholdes. Teoriene hans går både innom aktør og struktur for å forklare forskjeller og ulikhet i samfunnet.

3.1.1 Kapital

For å forstå de andre teoriene til Bourdieu er det essensielt at man forstår hans bruk av begrepet kapital. Kapitalbegrepet, utviklet av Karl Marx til boken *Das Kapital* fra 1867, brukes for å forklare hvordan sosial ulikhet oppstår og reproduseres. Karl Marx la sin hovedtyngde i økonomisk kapital når han tok i bruk begrepet, noe Bourdieu mente var kritikkverdigg (Joas & Knøbl, 2013). Bourdieu delte derfor kapital begrepet opp i tre deler; økonomisk kapital, kulturell kapital og sosial kapital. Bourdieu mente at for å kunne forklare sosial ulikhet var ikke kun økonomisk kapital tilstrekkelig, men også hvilken kulturell og sosial kapital et individ hadde. I følge Bourdieu er hele samfunnet basert på kapital; hvor mye kapital en har og hvordan man kan skaffe seg mer kapital. Kapital man allerede har skaffet seg, brukes for å skaffe seg mer kapital. Det er også et viktig poeng at samfunnet kun består av en begrenset mengde kapital. Det betyr at hvis en har mye kapital, må en annen ha lite kapital, og hvis en skaffer seg kapital, taper en annen kapital. Samfunnets, både individers og grupper, jakt etter kapital er hele grunnlaget for ulikhet, skeivfordeling og makt i et samfunn. De med mye kapital bruker sin kapital for å dominere over andre, og bruker sin dominans til å

holde andre nede. Gjennom disse handlingene opprettholdes og reproduseres sosial ulikhet og dominans i et samfunn (Joas & Knøbl, 2013).

Kapitalbegrepet kan deles inn i tre hoveddeler; økonomisk, kulturell og sosial kapital. Bourdieu sin tolkning av økonomisk kapital er svært lik både Marx sin tolkning og økonomenes bruk av kapital. Dermed kan økonomisk kapital forklares som alle økonomiske ressurser en person eller gruppe besitter eller disponerer. Eksempler på dette kan være penger, aksjer, eiendommer, kryptovaluta, biler, båter eller dyr en eier, besitter eller disponerer. Dette kan være urealiserte økonomiske kapitaler også.

Sosial kapital beskriver Bourdieu som det sosiale nettverket en person eller gruppe besitter (Esmark, 2006, s. 92). En person med høy sosial kapital har et sosialt nettverk av personer som kan gi fordeler og dermed økning i de andre typene av kapital og dermed økning i generell kapital. Et sterkt sosialt nettverk betyr for eksempel at man har foreldre, venner, naboer, bekjente eller kollegaer som på en eller annen måte kan gi deg fordeler. Fordeler i dette tilfellet kan bety tilgang på arbeidsmarkedet, studier eller andre eksklusive grupper. Tilgang til disse gruppene vil kunne gi økning i andre typer kapital, enten direkte eller indirekte. Direkte kan tilgang på slike eksklusive grupper gi økning i for eksempel økonomisk kapital gjennom høy lønn gjennom tilgang på arbeidsmarkedet eller bytte av goder gjennom gaver internt i gruppene. Indirekte vil et godt sosialt nettverk gi fordeler gjennom kjennskap til de forbindelsene man har, for eksempel vil et kjent etternavn vil kunne gi en subjektiv fordel i søknader på prestisjetunge jobber og universiteter (Esmark, 2006).

Den tredje og siste typen kapital Bourdieu beskriver kalles kulturell kapital. Denne typen kapital omhandler å tilegne og mestre den dominerende kulturelle koden i samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 152). I følge Bourdieu må det dermed være en dominerende kultur eller høykultur, som er formet og valgt ut av eliten i et samfunn. Denne høykulturen kan tilegnes og forstås i forskjellige grader som tilsier hvor mye kulturell kapital man besitter. Dermed kan høy kulturell kapital forklares som evnen en har til å tilegne, forstå og mestre høykulturen i et samfunn. Å besitte disse egenskapene, mestre høykultur, gir en rekke fordeler som for eksempel utdanning, titler, yrke eller dannelses som videre gir tilgang til eksklusive grupper og økning i andre typer kapital.

Videre kan kulturell kapital deles inn i formell og uformell kulturell kapital. Formell kulturell kapital kalles også utdanningskapital og beskrives som de formelle utdanninger og kunnskap

en har tilegnet seg gjennom universitet og høyskoler, og de titlene slike utdanninger gir (Joas & Knøbl, 2013, s. 387). Uformell kulturell kapital beskrives som den evnen en har til å tilegne seg, forstå og mestre høykulturen i et samfunn, og kan beskrives som evnen til å ha god smak og dannelse (Aakvaag, 2008, s. 152). På denne måten kan formel kulturell kapital beskrives som objektiv, mens uformell kulturell kapital kan beskrives som kroppsliggjort. At noe er kroppsliggjort betyr at en person er over en lang periode sosialisert til å handle instinktivt og ubevisst. I dette tilfellet handler dette i stor grad om at en person er sosialisert gjennom familien og oppveksten til å like visse ting, oppføre seg på en spesiell måte, og reagere instinktivt og ubevisst i visse situasjoner. Dette må sees i sammenheng med «habitus», noe jeg kommer tilbake til senere. At en person er sosialisert til å like visse ting betyr at en person som er vokst opp i en familie med høy kulturell kapital har dermed ikke bare evnen til å forstå og tilegne seg høykultur, men liker og nyter også høykultur (Esmark, 2006). Til slutt vil de med svært høy kulturell kapital, den kulturelle elite, ikke bare forstå og mestre dagens høykultur, men har også egenskapen og kapitalen til å kunne endre og påvirke hva som betegnes som høykultur, altså påføre sin egen kultur og «realitetsdefinisjoner» (Bæck, 2004, s. 93).

En samlebetegnelse på disse tre kapitalbegrepene er «symbolsk kapital». Symbolsk kapital kan forklares som den symbolske makten summen og kombinasjonen av de tre foregående kapitalene. Summen av en persons kapitaler vil dermed gi en symbolsk kapital som forklarer deres posisjon og makt i samfunnet (Esmark, 2006, s. 94).

3.1.2 Sosial orden

I sin samfunnsteori presenterer Bourdieu to ulike begreper for å forklare sosial orden og den sosiale strukturen i et samfunn, både som helhet og i mindre deler. Det første begrepet kalles sosiale felt og kan forklares som en arena, institusjon eller sfære innenfor storsamfunnet (Aakvaag, 2008, s. 155). Eksempler på slike «felt» innenfor storsamfunnet kan for eksempel være det politiske felt, det kunstneriske felt eller idrettens felt. Under sosiale felt finnes det underfelt som omfatter et mindre område. Til sammenligning med storsamfunnet som bruker kulturell, økonomisk og sosial kapital til å posisjonere individer og fordele makt, bruker sosiale felt en egen type kapital, feltspesifikk kapital, for å plassere individer og fordele makt innenfor det aktuelle feltet (Joas & Knøbl, 2013, s. 392). Det betyr at i det politiske felt, er det høy politisk kapital som gir makt innenfor dette feltet. Dette betyr også at i likhet med

storsamfunnet finnes det en rekke posisjoner som er hierarkisk fordelt ut ifra kapital. Det finnes dermed både gode og dårlige posisjoner innenfor feltet, avhengig av mengden feltspesifikk kapital. I de fleste tilfeller vil også høy feltspesifikk kapital gi høy generell kapital, selv om det finnes eksempler på at høy feltspesifikk kapital ikke vil gi høy generell kapital, og i visse tilfeller vil det ha en motsatt effekt. En person høyt oppe i det politiske felt vil ofte ha svært god kulturell og sosial kapital, og vil ofte kunne bruke disse kapitalene til å skaffe seg mer økonomisk kapital. Et siste poeng med sosiale felt er at posisjonene og makten er objektivt strukturert. Dette betyr at posisjonen i feltet til en person er uavhengig av hva individet selv mener og tror sin plassering er (Joas & Knøbl, 2013).

Det andre begrepet Bourdieu bruker for å forklare sosial orden er «det sosiale rom». I denne teorien brukes to av de tre generelle kapital typene, økonomisk og kulturell kapital (Aakvaag, 2008, s. 153). I motsetning til sosiale felt, gjelder denne teorien for hele samfunnet, ikke bare enkelte arenaer. I likhet med det sosiale felt kan posisjonene i det sosiale rom beskrives som objektive og relasjonelle. Det betyr at et individ sin posisjon er uavhengig av deres egen subjektive mening om deres posisjon (Rosenlund & Prieur, 2006, s. 127). At det sosiale rom er relasjonell betyr at en posisjon er kun god til sammenligning med en dårlig posisjon. Finnes det høye posisjoner, finnes det også dårlige (Aakvaag, 2008, s. 151). Posisjonene avgjøres etter mengden økonomisk og kulturell kapital.

For å plassere noen i det sosiale rom må man se mengden av deres kapital. Det sosiale rom er et todimensjonalt rom, med en y-akse og en x-akse. Y-aksen forteller hvor mye kapital en person har, uansett type. Det betyr at hvis en har mye kapital, enten kulturell, økonomisk eller begge, er man høyt oppe på y-aksen. Har man lite er man langt nede. X-aksen forteller om man har mest kulturell eller økonomisk kapital. Har man mest økonomisk kapital, slik som en aksjemegler, befinner man seg langt mot høyre i det sosiale rom. En kjent kunstner i Norge vil kanskje ikke ha så mye økonomisk kapital, men vil ha mye kulturell kapital, og vil dermed befinne seg langt mot venstre i det sosiale rom (Joas & Knøbl, 2013, s. 389). Alle typer yrker kan plasseres i det sosiale rom, og det vil dermed oppstå grupper og klasser innenfor det sosiale rom med de som har relativt like posisjoner. Like posisjoner gir også en følelse av likhet og solidaritet med andre i samme posisjon, noe som også kan gi opphav til klassekonflikt. Bourdieu skiller seg noe fra Marx i denne sammenhengen, da posisjonene er objektive, og individenes subjektive mening om deres posisjon ikke alltid stemmer overens

med den faktiske posisjonen i det sosiale rom. Dermed vil de ikke nødvendigvis få en sterk klassebevissthet og en «vi-følelse» slik som i Marx sin klasseteori.

3.1.3 Konflikt

I sin klasseteori forklarer Bourdieu at konflikt er en naturlig del av det sosiale rom (Aakvaag, 2008, s. 154). De forskjellige klassene som Bourdieu presenterer vil ofte havne i konflikt med hverandre i kampen om makt og fordeling. For den dominerende klassen handler kampen om å bevare sin posisjon, samtidig som de må holde andre nede og utenfor sin gruppe (Joas & Knøbl, 2013). Arbeiderklassen må forsøke å skaffe seg kapital fra de øvrige klassene, mens middelklassen både må kjempe for å skaffe mer kapital ovenfra og holde de under seg nede, noe som ofte kan gjøres gjennom utdanning og arbeid, som gir mulighet for sosial mobilitet. Hvordan denne kampen fungerer baserer seg i stor grad på oppnåelse, forståelse og latterliggjøring av høykultur (Aakvaag, 2008, s. 156). Den øverste har makten og styrer dermed hva som skal betegnes som høykultur. Da kan de velge å gjøre høykultur svært uoppnåelig, gjennom å sette den bak betalingsmurer. Middelklassen har mange av de riktige kulturelle egenskapene, men mangler mange av de essensielle kulturelle og økonomiske disposisjonene. Dette fører ofte til at mange fra middelklassen som forsøker å delta i høykultur oppleves som pretensiøse og som elitetype. Arbeiderklassen er så langt unna å forstå høykultur at det er mer naturlig å latterliggjøre høykultur istedenfor å forsøke å forstå, oppnå eller imitere høykultur. Dette gjør at høykultur blir devaluert og ikke er ønskelig for de lavere klassene (Joas & Knøbl, 2013). Dette ser man i samfunnet hvor de laveste klassene ler av rike som går på teater, mens middelklassen bruker mye av sin økonomiske kapital på å delta i slike kulturelle opplevelser, kanskje uten å forstå hva som skjer. Samtidig kan også middelklassen distansere seg fra arbeiderklassen ved å latterliggjøre lavkultur, for eksempel ved å le av arbeiderklassen som spiller fotball, mens de selv spiller squash.

Konflikt skjer ikke bare mellom de forskjellige klassene, men også innenfor klassene og feltene som oppstår i samfunnet. Dette skille vil ofte oppstå mellom de som har mest økonomisk og kulturell kapital. Disse kan være på samme sted på y-aksen, men svært langt unna hverandre på x-aksen. Eksempel på dette kan være aksjemegler og kunstner. Begge har svært mye kapital, men den ene har bare økonomisk og den andre har bare kulturell. Det gjør at selv om at de teknisk sett er i samme klasse, er deres virkelighetsoppfatninger, interesser og egenskaper svært ulike, som kan føre til konflikt innenfor klassene. Innenfor feltene vil det i

større grad være en hierarkisk konflikt, men også her vil skille mellom de med mest økonomisk kapital og de med mest kulturell kapital ofte komme i konflikt i kampen om makt og fordeling (Aakvaag, 2008, s. 157).

I denne oppgaven vil ikke den tradisjonelle klassestrukturen som er redegjort for av Bourdieu bli benyttet da disse begrepene ikke er relevant for det aktuelle samfunnet. Likevel er mange av begrepene redegjort for i denne delen relevant for å forstå hvordan elite, den dominerende klassen og makt henger sammen med det aktuelle samfunnet i oppgaven.

3.1.4 Habitus

Mens det sosiale felt og det sosiale rom er Bourdieu sitt forsøk på å forklare samfunnet gjennom en strukturorientert teori, er habitus hans forsøk på å forklare samfunnet gjennom en aktørorientert teori. Habitus kan dermed beskrives som Bourdieu sin handlingsteori, en teori som skal forklare hvordan og hvorfor et enkeltmenneske handler og tenker. Habitus kan forklares som kroppsliggjorte disposisjoner som styrer hvordan vi som mennesker tenker, handler og vurderer verden rundt oss. Et viktig poeng her er at Bourdieu mente at dette skjer ubevisst, noe som skiller seg fra teorier som «teorien om rasjonelle valg», hvor en aktør handler basert på rasjonelle valg.

Habitus teorien var en kritikk av flere aktørorienterte teorier som Bourdieu mente var enten for deterministisk eller for voluntaristisk. Bourdieu beskrev derfor habitus som en kombinasjon av disse teoriene (Joas & Knøbl, 2009, s. 382). Bourdieu sitt deterministiske element i habitus teorien baserer seg på det sosiale rom. Med dette mente Bourdieu at en aktørs handlinger og tankemåte er direkte påvirket av deres objektive plassering i det sosiale rom. Det betyr at habitus kan beskrives som klassespesifikt. De sosiale forholdene vi vokser opp med påvirker hvordan vi handler og tenker og aktører med relativt lik posisjon i det sosiale rom og som tilhører samme klasse, vil i mange tilfeller handle og tenke likt.

Det voluntaristiske element forklares med at habitus er kroppsliggjort. Det betyr at habitus gir oss muligheten til å handle og tenke kompetent i ulike situasjoner kun basert på instinkt, altså ubevisst, eller det som kalles sunn fornuft. Habitus styrer ikke bare hvordan vi som mennesker tenker og handler, men også hvordan vi ubevisst oppfører oss. Habitus påvirker i denne sammenhengen alt fra hvordan vi sitter, står og snakker i ulike situasjoner. Aktører fra forskjellige posisjoner i det sosiale rom vil for eksempel snakke svært ulikt i et jobbintervju.

Habitus påvirker ikke bare det indre, men også det ytre. Gjennom en lang prosess og oppvekst vil habitus påvirke vår muskelmasse, holdning, hygiene og hårfrisyre.

Måten habitus påvirker en enkelt aktør er resultatet av en svært lang prosess. I stor grad er oppveksten og nærmeste familie en viktig del av formingen av en persons habitus, men også utdanning og yrke kan etter hvert også påvirke habitusen. Ut ifra at habitus i så stor grad påvirker hvordan vi oppfører, tenker og handler beskrives habitus også som vår personlighet og kjernen i en persons identitet. Habitus formes dermed av de viktigste sosialiseringarenaene i livene våre, familien, skole og venner. Det gjør at selv om noen vokser opp i samme familie, og dermed svært lik kapital, vil habitusen formes individuelt, gjennom ulike faktorer utenfra. Alt dette bygger fram til at habitus er svært vanskelig å endre. Det skal en svært lang prosess til for at det skal skje betydelige endringer til en aktørs habitus. Det kan i mange tilfeller være lettere å skjule sin egen habitus, men dette vil ofte gjennomskues som årsak av at habitusen er grunnlaget for alt vi gjør. Hvordan vår habitus er formet avgjør i stor grad også hvilken kulturell kapital vi har og er oppvokst med. Med tanke på dette har Bourdieu sin teori om habitus blitt utsatt for noe kritikk. Det at habitus former vår kulturelle kapital og vår kulturelle kapital former vår habitus har blitt kritisert for sirkularitet (Steen-Olsen, 2000, s. 100). I tillegg har Raymond Boudon kritisert Bourdieu for å legge for stor vekt på sosialisering og habitus til å forklare rasjonelle valg, uten at det faktisk besvarer hvordan vi handler og tenker (Sanchez, 2014, s. 425).

I sammenheng med sosiale felt og habitus forklarer Joas og Knøbl at Bourdieu mente at innenfor enkelte sosiale felt ble det utviklet en spesiell habitus for akkurat dette feltet (2013, s. 393). Feltspesifikk habitus forklarer hvordan politikere gestikulerer på samme måte eller hvordan idrettsutøvere svarer likt på spørsmål fra journalister.

I dette delkapittelet har jeg presentert og redegjort for Pierre Bourdieu sin teori om kapital, sosial orden, habitus og konflikt. Bourdieu bruker tre kapitaltyper, økonomisk, sosial og kulturell kapital, for å avgjøre hvilken makt og posisjon en person har i et samfunn. Kulturell kapital forklarer både hvilken utdanning og kunnskap vi har, men også den evnen vi har til å forstå og mestre høykulturen i et samfunn. Videre forklarer Bourdieu hvordan samfunnet kan deles opp i felt, for eksempel det politiske felt eller det kunstneriske felt. Hvert felt har sin egen feltspesifikke kapital som avgjør hvor man plasseres i det sosiale feltet. I det sosiale rom bruker Bourdieu kapitaltypene til å plassere enkeltindivider i samfunnet. Habitus er en

aktørorientert teori som forklarer hvordan vi som mennesker handler, tenker og tar avgjørelser basert på vår sosialisering, oppvekst og bakgrunn. Konflikt er et sentralt tema for Bourdieu. Konflikt oppstår i alle typer samfunn, både i det sosiale rom og sosiale felt. Konflikt kan både skje hierarkisk og horisontalt.

Jeg har valgt å ta i bruk Pierre Bourdieu og hans teorier om kapital, habitus, sosiale felt og rom, og konflikt i et forsøk for å forklare mine informanter sine valg. Ettersom denne oppgaven stiller spørsmål som omhandler oppvekst, skolegang og fremtid er begrep som habitus svært relevant. Begrepene som omhandler kapital, vil alle være relevant for å forstå hvorfor visse personer velger å ta utdanning og eventuelt hvorfor ikke. Hvilke kapitaler hadde de som kan forklare dette valget? Hvilke kapitaler kan de oppnå senere, ved å enten bli eller flytte og ta utdanning? Konflikt og sosiale felt er relevant da man kan spørre om det samiske miljøet er et sosialt felt eller er det er mer egnet bruke lokal kapital. Å stille spørsmål om dette kan belyse valgene individene gjør innenfor dette området.

3.2 Lokal kapital

Lokal kapital er et begrep beskrevet av Michael Corbett som i sin bok «*Learning to Leave. The Irony of Schooling in a Coastal Community*» om hvordan kanadiske barn fra rurale områder trekkes vekk fra skolesystemet gjennom deres kulturelle og sosiale kapital (Corbett, 2007). Corbett mente at disse personene hadde typer sosial og kulturell kapital som kun hadde en verdi innenfor lokalsamfunnet, og i denne sammenhengen utviklet han begrepet *localised capital* (Bæck, 2012, s. 122).

Lokal kapital bruker elementer fra Pierre Bourdieu sine teorier om ulikhet. Teorien bruker kapital begrepene fra Bourdieu, både generell kapital innenfor det sosiale rom og en variasjon av feltspesifikk kapital. Lokal kapital kan sammenlignes med sosiale felt, men det skiller seg fra denne teorien på noen essensielle områder. Først og fremst er avgrensningen til sosiale felt og lokal kapital ulik. Lokal kapital opererer innenfor et fysisk avgrenset område, ulikt fra mange sosiale felt som er kun kulturelt og sosialt adskilt fra andre felt, slik som det politiske felt. Den neste ulikheten er at lokal kapital dekker et langt mindre område og langt færre personer enn et sosialt felt. Lokal kapital tar for seg et lokalt område. Lokal kapital skiller seg også fra sosiale felt med tanke på hva som gir kapital, altså hva som regnes som elite og hva som gir makt. I et sosialt felt vil, som oftest, høy feltspesifikk kapital også gi høy generell kapital. For eksempel vil en person høyt oppe i det politiske felt enkelt kunne skaffe seg

økonomisk, kulturell og sosial kapital. Samtidig finnes det også sosiale felt hvor høy feltspesifikk kapital ikke nødvendigvis gir høy generell kapital. For eksempel kan personer høyt i idrettsfeltet ofte oppfattes som personer med svært lav kulturell kapital. I tillegg finnes det mange idretter hvor selv de beste sliter med for lite økonomisk kapital.

Hvordan skiller lokal kapital seg da fra sosiale felt? For å starte med avgrensingen, skiller lokal kapital seg fra sosiale felt gjennom en mye strengere fysisk avgrensning, kontra sosiale felt som har en langt mer flytende grense. Videre skiller lokal kapital seg fra andre type kapital og sosiale felt gjennom hvordan kapital brukes og byttes. Corbett poengterer at lokal kapital *kun* har en bytteverdi og kan betegnes som verdifull innenfor et lokalt samfunn (Bæck, 2012). Corbett inkluderer også en rekke andre faktorer som kan betegnes som en del av lokal kapital. Først og fremst er sosial kapital og kulturell kapital de viktigste faktorene. Corbett mener at en person med mye lokal kapital kan ha mye av sosial og kulturell kapital, men at disse ikke vil ha en effekt ellers i samfunnet. Dette betyr at lokal sosiale nettverk ikke vil gi en økt sjanse for å få jobb utenfor det lokale samfunnet, og at de lokale skikkene og væremåtene (kulturell kapital) ikke vil gi en økt kulturell forståelse ellers i samfunnet. Videre er også økonomisk kapital relevant for dette begrepet, ettersom økonomisk kapital ikke bare bygger seg på reelle penger, men også urealiserte økonomiske eiendeler. Når det gjelder lokal kapital kan det bety at en person eier bygg eller bedrifter som er verdifulle lokalt, som ikke gir noe økonomisk gevinst utenfor lokalsamfunnet.

Slik som Corbett definerer lokal kapital, operer lokal kapital parallelt med sosiale felt. Det betyr at den lokale kapital ikke har en effekt på andre felt eller andre typer kapital, verken negativt eller positivt. Bæck viser så til andre teoretikere som argumenterer for at lokal kapital kan ha negative effekter på sosiale felt og andre typer kapital. Fenne Pinkster skriver i sin artikkel «*Localized Social Networks, Socialisation and Social Mobility in a Low-income Neighbourhood in the Netherlands*» fra 2007 at visse sosiale nettverk kan være direkte negativt for sosial mobilitet. Pinkster forklarer at uformelle nettverk som kan oppstå lokalt begrenser mulighetene for disse personene gjennom at de utvikler språk og handlingsmønstre som gjør dem avhengige av nettverket, og dermed ikke utviklet for andre typer nettverk og handlingsmønstre.

Lokal kapital er et begrep som henter inspirasjon fra Pierre Bourdieu sin teori om kapitaltyper. Mengden lokal kapital forklarer hvilken posisjon en person har i det lokale

samfunnet, men denne kapitalen har ingen verdi utenfor samfunnet. Jeg har valgt å ta i bruk denne teorien i denne oppgaven da den kan forklare hvilken kapital samiske personer har lokalt kontra andre steder. Vil det være slik at de har mye lokal kapital, men liten utenfor det lokale? Kan dette forklare valg av utdanning og yrke?

3.3 Richard Jenkins og identitet

Richard Jenkins og hans tolkning av begrepet identitet vil i denne oppgaven brukes for å komplimentere begrepene til Bourdieu, hvor spesielt habitus er sentralt i forhold til denne tolkningen av identitet. Jenkins definerer identitet som langt mer enn bare den vi ser i speilet. I sin bok «*Social Identity*» fra 2004 forklarer Jenkins at identitet handler om å kunne assosiere seg selv med andre. Identitet er et verktøy for å kunne se forskjeller mellom mennesker eller grupper. Det å kunne klassifisere seg selv og andre grupper gjør det mulig å sette seg selv og andre i bås. Videre forklarer Jenkins at det er et viktig skille mellom identitet og identifisering. Identifisering kan forklares som den metoden individer og grupper skiller seg gjennom sosiale relasjoner til andre individer og grupper (Jenkins, 2004, s. 5). Identitet handler på sin side om å vite hvem som er hvem, som er helt essensielt for å delta i et samfunn. Dermed kan man si at identitet ikke har et praktisk bruk alene, men må sees i sammenheng med andre identiteter, man bærer ikke identitet uavhengig av andre. Menneskelig identitet beskrives dermed som sosial.

I sin artikkel «*The limits of identity: ethnicity, conflict, and politics*» skriver Richard Jenkins om hvordan etnisitet og identitet brukes i sammenheng med politikk og konflikt (Jenkins, 2000). I artikkelen diskuterer Jenkins hvordan etnisk identitet har vokst fram som et svært viktig tema innenfor politikken, samtidig som at etnisitet og identitet alltid har stått sentralt i politiske og verdensomspennende konflikter. Dette så man spesielt under Balkankrigen (Jenkins, 2004, s. 5). Basert på studier gjort i Danmark og Nord-Irland konkluderer Jenkins med at identitet og etnisitet, alene, for ikke personer til å handle. Handling basert på identitet og etnisitet må sees på i en større sammenheng. De må bli sett i sammenheng med komplekse lokale, politiske, kulturelle og økonomiske kontekster (Jenkins, 2000, s. 22).

Richard Jenkins sin teori om identitet forklarer hvordan identitet kan påvirke handlinger. Denne tolkningen av begrepet *identitet* av Richard Jenkins er relevant for denne oppgaven da den belyser andre teorier på hvorfor vi handler som vi gjør. Denne teorien, som til en viss

grad motsier Bourdieu sin teori om habitus, kan komplimentere de andre begrepene og gi et bedre perspektiv på samisk identitet og hvordan det har påvirket informantene.

4 Metode

I dette kapittelet redegjør jeg for oppgavens metodiske tilnærming. Jeg forklarer hvordan jeg har innhentet data gjennom intervju og gir deretter et innblikk i den påfølgende analysen. Jeg vil i denne delen av oppgaven først forklare det metodiske grunnlaget for oppgaven, deretter redegjør jeg for valg av metode og søknad til NSD. I den påfølgende delen redegjør jeg for utvalget av informanter, rekrutteringsprosessen og forberedelse og gjennomføring av intervju. Jeg vil også diskutere validitet og reliabilitet, og redegjøre for de etiske problemstillingene ved oppgaven, der anonymisering er et sentralt tema.

4.1 Metodisk grunnlag

Det metodiske grunnlaget baserer seg på prosjektets problemstillinger og forskningsspørsmålene. Samtidig er det essensielt å poengtere at både problemstillingen og forskningsspørsmålene ikke var ferdig utviklet når intervjuguiden og intervjuene ble gjennomført. Det betydde at retningen til intervjuet og nærmere bestemt intervjuguiden med spørsmålene måtte være åpne, slik at resultatene kunne brukes til å besvare flere ulike og eventuelle retninger og vinklinger som kunne være relevante for besvarelsen. Med andre ord, et semistrukturert intervju var mest egnet for oppgaven. Et semistrukturert intervju betyr at intervjuguiden som brukes skal være veiledende for hvordan intervjuet gjennomføres og for hvordan og hvilke spørsmål som skal stilles (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Et semistrukturert intervju gir rom til oppfølgingsspørsmål og eventuelt helt andre spørsmål hvis intervjuet skulle krevet dette. Et semistrukturert intervju er dermed langt mer åpent og samtidig mer personlig kontra et strukturert intervju eller en spørreundersøkelse. Det gir rom for informantene til å snakke mer fritt og hvor eventuelle forklaringer, misforståelser og tolkninger kan oppklares umiddelbart.

Grunnlaget for intervjuguiden var basert på grunnlaget for oppgaven; hvilken rolle spiller samisk identitet for hvordan unge samer i Finnmark orienterer seg i forhold til utdanning og hjemsted. Spørsmålet om hvorfor mennesker velger den utdanningen vi tar er et spørsmål som alltid har interessert meg. Spesielt når man diskuterer hvilke bakgrunnsfaktorer som er med på å forme våre utdanningsvalg. I denne oppgaven vil fokuset ligge på bakgrunnsfaktoren etnisitet, nærmere bestemt samisk identitet. Med denne faktoren som hovedgrunnlaget for både oppgaven og intervjuguiden var det viktig å undersøke hvilke andre faktorer samisk

identitet påvirker og påvirkes av. Dermed ble andre bakgrunnsfaktorer som hjemsted, foreldres utdanning og yrke, og nettverk viktige underkategorier til intervjuguiden.

Under gjennomføringen av intervjuene ble tre mål med oppgaven konstruert. Først og fremst ville jeg undersøke hvordan tilhørighet til hjemlassen påvirket valg utdanning og eventuelt valget å ikke ta utdanning. Deretter ville jeg undersøke hvordan unge samiskes tilknytning til familiebedrifter kan påvirke livsvalg. Dette målet valgte jeg fordi samtlige av informantene hadde jobbet i en familiebedrift som ung, hvor reindrift sto sentralt. Til slutt ville jeg undersøke hvordan foreldrenes valg av utdanning og yrke påvirket deltakerne, men også besteforeldre og andre i det lokale miljøet sine tanker på informantenes utdannings- og yrkesvalg.

Valget av forskningsmetode falt på kvalitative semistrukturerte intervju. Denne typen forskning gir de mest adekvate data på en slik oppgave (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Et alternativ ville vært å gjennomføre et kvantitativt forskningsprosjekt innenfor dette temaet, men både på grunn av restriksjoner av tid og budsjett ville dette være vanskelig, samtidig som det ville gitt langt mer overfladiske og mindre utdypende data, som ikke vil kunne besvare problemstillingen i samme grad som datamaterialet fra semistrukturerte intervju.

4.2 NSD og anonymitet

Det var intensjonen fra første stund å ha et semistrukturert intervju i denne oppgaven. Grunnen til dette er at et semistrukturert intervju er helt klart det mest optimale for slike sosiologiske oppgaver og ikke minst for å besvare de spørsmålene jeg hadde. Slik som diskutert i kapittelet om tidligere forskning er valg av utdanning mye forsket på, men det finnes mindre forskning på hvordan samisk etnisitet og identitet påvirker dette. Av den grunn fantes det dermed ikke et tidligere produsert datasett eller intervjuer gjennomført som passet godt nok for min problemstilling, som betydde at jeg måtte produsere og gjennomføre intervjuene selv.

I prosessen av å forske og intervju frivillige er det essensielt å få godkjent sitt forskningsprosjekt fra Norsk Senter for Forskningsdata, videre kalt NSD. I all hovedsak betyr dette at før en begynner å samle inn data må NSD godkjenne at forskerens forskningsprosjekt skjer innenfor visse legale rammer. For mitt forskningsprosjekt betydde det at anonymitet og beskyttelse av deltakerne skulle gjennomføres på en korrekt måte (Ryen, 2004, s. 221). Min søknad var noe innviklet å få godkjent ettersom etnisitet var en viktig faktor for NSD. Av den

grunn var det særdeles viktig å beskytte informantene. Samtidig måtte det understrekes at fordi det er snakk om en relativt liten gruppe mennesker, samiske personer fra Finnmark, kunne det være mulig å gjenkjenne enkelte informanter fordi for eksempel familiehistorie kunne bli et relevant tema i oppgaven. Alle deltakerne i prosjektet ble dermed informert om at selv om intervjuene var anonyme og jeg vil gjøre alt det jeg kunne for å best mulig anonymisere informantene og deres svar, kunne de og dem de nevner potensielt gjenkjennes av svarene deres. NSD var enig i min bekymring om at informasjon om tredjepersoner kunne svekke anonymiteten, men ulempen ville ikke overstige risikoen. I sin vurdering av mitt forskningsprosjekt angående tredjepersoner hadde NSD denne vurderingen:

«NSD vurderer at samfunnets interesse i at behandlingen finner sted, klart overstiger ulempe og risiko for den enkelte tredjeperson. I vår vurdering har vi vektlagt at omfanget av opplysninger vil være begrenset, temaet lite sensitivt og behandlingstiden kort.» (Se vedlegg 3)

For å anonymisere informantene og deres svar ytterligere har navnene blitt endret, alle informantene har fått et pseudonym. Videre har stedsnavn enten blitt endret eller gjort om til en beskrivelse av stedet. For eksempel har et stedsnavn blitt endret til «en samisk kystkommune». I denne oppgaven har jeg valgt å bruke indre Finnmark for alle stedsnavn som hører innenfor dette område. Det har jeg gjort fordi dette område er relativt likt kulturelt og for å styrke anonymiteten til informantene. Til slutt har også en rekke utdanninger og yrker enten blitt endret eller skrevet om til en beskrivelse. I noen tilfeller var det essensielt at enten stedsnavnet, yrket eller utdanningen ikke ble verken endret eller anonymisert. Det er fordi noen svar har en viktig rolle i analysen, som ikke kunne blitt gjennomført i samme grad hadde svarene vært anonymisert eller endret. En etisk problemstilling i dette tilfellet er hvor viktig er informanten sitt svar for å besvare oppgaven. Kunne man endret eller anonymisert svaret og fortsatt hatt gode data som kan besvare problemstillingen? I empiridelen av oppgaven vil tegnet «[...]» eller lignende ofte forekomme. Det betyr at noe fra sitatet er på en eller annen måte endret. Det kan både være for å anonymisere, men også for å gjøre sitatet enklere å lese og forstå. Etersom dette er muntlige svar, vil ikke svarene alltid fungere like godt skriftlig uten noe redigering.

4.3 Utvalg, rekruttering og gjennomføring av intervju

Før selve rekrutteringen av informanter kunne starte måtte jeg finne ut hvilke informanter jeg skulle forsøke å rekruttere. I problemstillingen ligger det allerede tre viktige faktorer for å innskrenke utvalget til prosjektet. Informantene måtte være samisk, være fra Finnmark og være ung. Av disse tre faktorene var det faktorene om samisk etnisitet som kunne by på problemer. Når det gjaldt samisk etnisitet valgte jeg kun å forholde meg til samisk identitet som krav for deltakelse. Jeg stilte ingen krav til samisk slekt, språk eller være en del av samemantallet. Valget av et slikt svært åpent krav var for å sikre at jeg fikk nok informanter. Dette viste seg ikke være et problem da alle informantene fylte de kravene som jeg ikke tok med, altså samisk slekt, samisk som første språk og en del av samemantallet. Den andre faktoren, å måtte være fra Finnmark, handler også i stor grad om identitet, men denne faktoren var det lite problemer og misforståelser med. Til slutt ville jeg ha unge informanter. Jeg valgte å ikke håndheve den øvre grensen i noen stor grad for sikre nok informanter, men satt 19 år som nedre aldersgrense.

Gjennom mitt private nettverk kom jeg i kontakt med ca. 20 potensielle informanter høsten 2021. Av disse var det fire stykker som hadde mulighet og som oppfylte kravene. Denne metoden kalles «snowball sampling», at en jeg kjenner kommer i kontakt med noen de kjenner og så videre (Gobo, 2017, s. 419). Gjennomføring av intervju var i stor grad påvirket av Covid-19 pandemien. Dette betydde at den mest egnede metoden for gjennomføring av intervju var over internett. Jeg planla med informantene å ha alle intervjuene over en uke vinteren 2022. Dette gjorde at jeg hadde muligheten til å forbedre spørsmålene og metoden mellom intervjuene og jeg hadde tidligere intervju friskt i minne. Selve gjennomføringen av intervjuene besto av en kort introduksjon av meg selv og mitt forskningsprosjekt, deretter noen oppvarmingsspørsmål til informanten. Intervjuene hadde en lengde på 25-35 minutter. Noen forandringer og forbedringer ble gjort mellom intervjuene.

Transkribering, koding og analyse av intervjuene fulgte deretter. Transkribering består av å skrive ned det som har blitt sagt muntlig i intervjuene. Det er helt essensielt for en forsker å ha alle svarene skriftlig da dette gjør det langt enklere å analysere og bruke svarene i oppgaven (Gibbs, 2008, s. 40). I denne oppgaven valgte jeg å omskrive informantene sine dialekter til bokmål. Dette styrker anonymiteten og gir mer balanse i empirien. Etter transkriberingen valgte jeg å bruke tematisk analyse. Dette er en prosess som består av

koding, kategorisering og rapportering (Braun & Clarke, 2006). Først må man kode svarene. Koding er prosess hvor man sorterer datamaterialet inn i koder, en prosess som kan gjøres flere ganger, som vil gjøre svarene mer ryddig og presist. Deretter fulgte kategorisering. Det betyr at forskeren kategoriserer svarene etter ulike relevante kategorier. Måten jeg valgte å kategorisere på var å velge ut noen relevante temaer som kunne besvare oppgaven og deretter samle alle svar fra intervjuene som omhandlet et tema. Et svar kunne være relevant i flere temaer og mange av svarene gitt i intervjuene var ikke relevant i noen temaer. Dermed ble jeg kvitt en rekke svar som ikke kunne brukes i oppgaven, noe som gjorde det til en langt mer ryddig prosess. Noen av temaene jeg valgte var «tanker om høyere utdanning», «hjemsted», «arbeid som ungdom» og «språk».

Det siste steget i en tematisk analyse er analyse av datamaterialet, og det er det denne oppgaven består av. Analysen baserer seg på problemstillingen og teoriene som ble presentert tidligere i oppgaven. Teoriene vil i kombinasjon med dataen jeg har fra intervjuene forsøksvis besvare oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

4.4 Validitet

Validiteten til et kvalitativt forskningsprosjekt omhandler om svarene man for faktisk besvarer det oppgaven spør om (Thagaard, 2018, s. 189). Svarene og resultatet av et forskningsprosjekt med sterk validitet vil kunne støttes opp av annen forskning og andre undersøkelser. For denne oppgaven handler det om at min tolkning av informantene sine svar er troverdig og gyldige. En annen forsker som bruker samme metode vil få de samme svarene. For å styrke validiteten til et forskningsprosjekt kan man lese seg opp og skaffe seg kunnskap om like forskningsprosjekt. For min del handlet dette om å lese en rekke artikler og bøker som omhandlet dette temaet. Som diskutert tidligere finnes det lite forskning på akkurat unge samer i Finnmark, men det finnes mye forskning som også er relevant for denne oppgaven, som forskning på minoriteter, urfolk, rurale områder og elever i Nord-Norge.

Gjennom intervjuprosessen var det viktig at jeg som forsker ikke påvirket mine informanter, og jeg i stor grad holdt mine tanker og holdninger til meg selv. I analyseprosessen er det viktig at jeg er kritisk til mine tolkninger og å jevnlig vurdere om de er påvirket av mine egne tanker og holdninger (Thagaard, 2018, s. 189). På grunn av bakgrunn og mitt relative nære forhold til flere i det aktuelle miljøet og samfunnet er dermed svært viktig at jeg ikke bruker mine forutinntatte holdninger, meninger og fordommer for å besvare oppgaven.

4.5 Reliabilitet

Reliabilitet omhandler i hvilken grad man har samlet inn datamaterialet på en pålitelig måte (Thagaard, 2018, 187). Det betyr at et forskingsprosjekt med god reliabilitet vil ha svar og datamaterialet som ikke er påvirket av forskeren. Med andre ord skal en annen forsker få de samme svarene fra informantene og ta de samme beslutningene ut ifra svarene deres, som jeg har gjort, altså at svarene er etterprøvbare. God reliabilitet viser til at forskeren er til å stole på og at dataen har kredibilitet, og at det ikke forekommer feil og skjevheter i datamaterialet (Paulgaard, 1997, s. 71). God reliabilitet avhenger dermed av om det er troverdighet til forskeren og om forskeren har holdt seg nøytral gjennom forskingsprosjektet (Thagaard, 2018, s. 187).

Gjennom dette forskingsprosjektet har jeg forsøkt å holde meg nøytral til temaet. Jeg valgte å intervju personer jeg hadde ingen eller svært lite kjennskap til noe som gjør at jeg i større grad kunne holde meg nøytral. Likevel omhandler dette temaet personer jeg er vokst opp med og som jeg kjenner den dag i dag, noe som gjorde det svært viktig å holde seg nøytral gjennom intervju- og analyseprosessen. En annen måte å sikre at intervjuene var nøytrale var å gjennomføre flere pilotintervju. Her valgte å gjennomføre flere testintervjuer både på personer som oppfylte kravene til utvalget og som ikke oppfylte kravene.

5.1 Presentasjon av informanter

I dette kapittelet presenterer jeg relevant informasjon om alle de fire informantene. Grunnen til at jeg gjør dette er fordi bakgrunnen til informantene er essensiell for å forstå konteksten til svarene de ga meg i intervjuene. I disse presentasjonene av informantene vil jeg fortelle litt om deres utdanning, arbeid, familie og generelt om deres oppvekst. I denne oppgaven har jeg gitt informantene pseudonym og jeg har byttet ut noen av svarene deres med relativt like svar, som for eksempel byttet byer, yrker og utdanninger de nevner.

5.1.1 Ingrid

Den første informanten kommer fra indre Finnmark. Ingrid er i øvre del av 20-årene og har en bachelorgrad innenfor helse. Hun bor i dag på sin hjemplass i indre Finnmark, der hun vokste opp. Hun vokste opp i en vanlig samisk familie, der morsmålet var samisk og hvor hverdagen i stor grad var påvirket av reindrift. Som barn gikk hun i det som kalles reindriftsklassen. Dette er en klasse som går parallelt med vanlige klasser, men hvor det i større grad enn vanlige klasser åpnes for at elevene til tider må være borte for å hjelpe til med reindriften. I en slik klasse legges all undervisning opp for at reindriftssamer skal få mulighet til å dra bort i en periode hvis det skulle trenge. Dette gjelder både på planlagte oppdrag, slik som ved reinmerking, og plutselige oppdrag som når en rein forsvinner. Ingrid påpeker at i en slik klasse var det ikke bare lagt opp til at elevene kunne få reindriftspermisjon, men i tillegg var det en forståelse fra lærerne at elevene var måtte av og til være borte, både i lengre perioder og plutselig.

«Vi hadde mye lettere for å dra, lærere hadde forståelse for det og det merket jeg en forskjell når det ikke var mer SB-klasser, at det ikke var like mye forståelse»

Ingrid er fra en familie hvor samisk kultur og språk har stått sterkt. Reindrift har vært en svært viktig del av oppveksten og en naturlig del av barndommen. Dette ser man også i eldre generasjonene i familien hennes, både hos foreldre, besteforeldre, søskenbarn og gudforeldre.

5.1.2 Henrik

Henrik kommer fra indre Finnmark, men har gått store deler av sin skolegang og er oppvokst i en samisk kystkommune i Finnmark. For Henrik har begge plassene vært svært viktig for han, men han forteller at kystkommunen er hans nåværende og fremtidige hjemsted. Henrik jobber i dag innenfor et praktisk yrke, og han har studiespesialisering fra videregående som sin

høyeste fullførte utdanning. Også Henrik kommer fra en familie hvor reindrift har stått sentralt i oppveksten. For Henrik har samisk både vært viktig i oppveksten og i dag. Både det samiske språket og kulturen har stått helt sentralt.

«Jeg gikk i samisk barnehage, gikk på samisk skole, bare samiske venner og begge foreldrene mine prater samisk.»

Henrik gikk ikke på en typisk norsk skole, men gikk hele sin grunnskole og barnehageperiode i private samiske institusjoner. Det var først på videregående hvor Henrik for første gang gikk i klasse med noen som ikke var samisk og som ikke kunne samisk.

5.1.3 Trine

Trine kommer fra indre Finnmark, har en bachelorgrad i språk, og jobber i dag innenfor språk. Trine er vokst opp i en samisk familie, der både samisk, norsk og kvensk har vært en viktig del av oppveksten. I hovedsak er Trine vokst opp i et tospråklig hjem der samisk og norsk har vært språkene som har vært i bruk. Samisk er det som har blitt brukt mest blant søsken og foreldre, selv om en av foreldrene i hovedsak kun snakker norsk, men forstår samisk. Hun forteller at hun vil betegne både samisk og norsk som sine førstespråk. Trine er vokst opp i en samisk majoritetskommune, og gikk på en samisk majoritetsskole. Som ung jobbet Trine i en samisk familiebedrift hvor hun hjalp til når det trengtes. Denne bedriften var dog ikke en del av reindriften. Etter videregående flyttet Trine til Tromsø hvor hun gjennomførte sin utdanning. Trine sitt valg av utdanning er langt ifra tilfeldig og er svært påvirket av hennes oppvekst og identitet. Hun har som tidligere nevnt en utdanning innenfor språk med et spesielt fokus på samisk, og jobber i dag også med det samiske språket.

«... jeg har en genuin interesse for språk og det har jeg jo sikkert fått hjemmefra med språk-, kultur- og samfunnsbevisste foreldre. Men tanken om at det er et truet språk gjør jo at man har den ekstra motivasjonen til å jobbe med dem man jobber med.»

5.1.4 Hanne

Hanne kommer fra indre Finnmark og bor i dag i Tromsø hvor hun studerer. Hanne er vokst opp i en samisk majoritetskommune i indre Finnmark, hvor både samisk språk, identitet og tankemåte har vært en svært viktig del av oppveksten. Alt i Hanne sitt liv har vært påvirket av det samiske. Dette gjelder valg av utdanning, hobbyer og yrke. Hanne har vokst opp i en samisk familie, der en av foreldrene ikke kommer fra en samisk familie, men som er godt

integrert i det lokale miljøet. Hun forteller at hun i likhet med tidligere nevnte informanter også gikk i en reindriftsklasse på grunnskolen og at reindrift har vært en svært viktig del av hennes oppvekst og hennes samiske identitet.

«For min del handler veldig mye av det samiske om reindrift fordi det er det jeg er vokst opp med.»

Hanne er en av mine informanter som har opplevd mye forskjellige når det gjelder samisk i oppveksten og i skolesystemet. Hun forteller at hun har bodd andre steder enn på sitt hjemsted og også prøvd grunnskole utenfor sitt hjemsted og i en kommune og på en skole som ikke kan kategoriseres som samisk. Dermed har hun et godt utgangspunkt for å forklare de meningene og valgene hun har tatt.

5.2 Empiri

I denne delen av oppgaven presenterer jeg datamaterialet fra intervjuene. Jeg vil presentere resultater, funn og tolkninger fra alle intervjuene med informantene. I dette kapitlet har jeg valgt å presentere funnene basert på kodingen og kategoriseringen av svarene fra intervjuene. Dette kapitlet handler først og fremst om å presentere relevante sitater fra intervjuene som kan besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. I tillegg vil jeg gi en tolkning og annen relevant informasjon fra intervjuene. Dette kan for eksempel være en beskrivelse av stemningen og humøret under intervjuet, eller om språklige virkemidler, som for eksempel ironi og humor, som kan være vanskelig å tolke av et sitat.

5.2.1 Hva det betyr å være samisk

De første kategoriene av funn og resultater jeg vil gjennomgå er hvordan informantene svarer på hva det betyr å være samisk for dem. Dette er selvfølgelig et spørsmål åpent for tolkning, men i dette tilfellet ville jeg gjerne høre hva som var det første informantene tenkte på. Etter noen oppvarmingsspørsmål i starten av intervjuene var dette det første spørsmålet hvor informantene måtte tenke og gruble over hva de skulle svare. For noen betydde dette å bruke litt lenger tid på å svare, men ikke for alle. For Hanne kom svaret umiddelbart, nesten på refleks. Hun visste nøyaktig hva jeg mente med dette spørsmålet, og har muligens hørt spørsmålet før.

«For min del handler veldig mye av det samiske om reindrift fordi det er det jeg er vokst opp med.» (Hanne)

Hanne har, som forklart i forrige kapittel, alltid vært en del av familiens reindrift. Hun har som flere av informantene gått i reindriftsklassen, og er en av mine informanter med en formell reindriftsutdanning med fagbrev fra sin videregående utdanning. Dermed overrasker det ikke at hun trekker fram nettopp reindrift som en viktig faktor på hva det betyr å være samisk. Også Ingrid, som ikke har en formell reindriftsutdanning, nevner reindrift som en del av hva det betyr å være samisk. Reindrift blir nevnt av flere av informantene som en svært viktig faktor for hva det betyr å være samisk.. Likevel, Hanne trekker også fram andre faktorer for hva det betyr å være samisk for henne.

«Så hvis jeg skal trekke fram tre hovedtrekk som står sterkt i min samiske identitet så er det nok reindrift, også duodji-tradisjoner [samisk tradisjonelt håndverk] som jeg

begge er vokst opp med og en samisk tenkemåte som jeg er blitt oppdratt etter.»

(Hanne)

Av de tre faktorene hun trekker fram for hva det betyr å være samisk, er to av dem relatert til fysiske deler av den samiske kulturen, rein og håndverk. Reindrift og duodji har lange tradisjoner i den samiske kulturen og er dermed kanskje ikke overraskende svar på et slikt spørsmål, med kort betenkningstid. Hun nevner til slutt at hun er oppdratt etter en samisk tankemåte og ser på dette som en viktig faktor for hva det betyr å være samisk. Et relativt likt svar, denne gangen med ordet *tankegang*, ble gitt av Henrik på det samme spørsmålet.

«... det som er med den samiske kulturen er at vi ser likedan ut som storsamfunnet, men vi prater et annet språk, vi har en annen tankegang, eller mange av oss har i hvert fall det.» (Henrik)

Henrik trekker fram at han mener at mange samiske har en annen tankegang enn resten av det norske samfunnet. Han utdyper videre litt om hva det betyr å være samisk for han.

«Vi har vårs egen kultur og jeg relaterer til den kulturen veldig mye siden jeg er oppvokst med det. Derfor vil jeg si meg komfortabel med å si at jeg er same.» (Henrik)

Her er det tydelig at han selv mener det finnes et signifikant skille mellom norsk og samisk kultur. Jeg vil også trekke fram et relevant sitat fra Trine, som også kom på dette spørsmålet.

«Jeg er same og har en flerkulturell bakgrunn med både norsk, kvensk og samisk slekt bakover, men mamma og pappa har oppdratt oss mest som samer.» (Trine)

Også hun trekker fram en samisk oppvekst og oppdragelse. En oppdragelse som kan antydes å skille seg fra en norsk oppdragelse ifølge informantene selv. Finnes det en distinkt samisk oppdragelse, tankegang eller tenkemåte som skiller seg fra den norske? Kan denne oppdragelsen eller tenkemåten forklare valg av utdanning eller yrke? Nettopp hvordan samisk oppvekst har påvirket valgene til informantene valgte jeg å spørre informantene mine om. Alle informantene svarte positivt, dog i svært forskjellige grader, på at samisk hadde påvirket valgene deres, fra ubevisst til helt bevisste handlinger. For Ingrid sin del mente hun selv at det kunne hende den samiske oppveksten hadde påvirket henne, men hun påpeker også hvordan hun selv har tatt valgene.

«... jeg føler ikke min samiske identitet har stoppet meg fra å gjøre det jeg vil gjøre, eller dyttet meg til en viss hobby, eller et arbeidsliv.» (Ingrid)

Under selve intervjuet med Ingrid antydet jeg dette som et svært viktig poeng fra hennes side. Hennes samiske bakgrunn skulle ikke avgjøre hennes utdannings- eller yrkeskarriere. Hun mener selv at hun har like stor frihet til å gjøre det alle andre kan gjøre, og hennes samiske bakgrunn skal ikke stoppe henne fra å gjøre hva hun vil, på verken godt eller vondt. På motsatt side av Ingrid, finner vi Hanne som har en ganske ulik tolkning på hvordan det samiske har påvirket hennes valg. På spørsmålet om samisk kultur og språk har påvirket hennes utdannings- og yrkesvalg svarer hun kort og greit:

«I aller høyeste grad.» (Hanne)

I dette tilfellet kan det bety at hun selv har valgt utdanning og yrke basert på sin samiske bakgrunn eller at hun mener at hennes samiske bakgrunn ubevisst har påvirket henne. Selv om det var en generell konsensus hos alle informantene at deres samiske bakgrunn til hvis grad har påvirket deres valg i livet, var det langt fra enighet i hvilken grad og om det var bevisst eller ubevisst. Informantene var langt mer uniforme når det gjaldt i hvilken grad samisk var viktig for deres liv. Også her er Hanne sikker i sitt svar:

«[Samisk har vært] veldig sentralt. Og en selvfølge ...» (Hanne)

Alle informantene antydet å ha en slik udiskutabel enighet om at samisk, uansett form, har vært viktig for dem personlig. Ingrid trekker også fram noe her som er relevant for å forstå den samiske tenkemåten som har blitt nevnt tidligere.

«[Når] man er på en annen plass, så har vi så mange likhetstrekk i forhold interesser, væremåter.» (Ingrid)

Ingrid trekker fram noen positive sider ved å ha en samisk oppdragelse og tankegang. For Henrik er det også svært tydelig at han ser på sin samiske oppvekst og tankemåte som svært viktig og positivt for ham.

«[Oppveksten] har påvirket meg til å sette stor pris på den samiske kulturen. Både språket og kulturen. Det er stort privilegium, jeg ser på det som en rikdom ...» (Henrik)

Ut ifra alle disse svarene på hva samisk betyr for dem, hvordan samisk påvirker dem og om samisk anses som en viktig del av deres liv, er det tydelig at for alle informantene står samisk helt sentralt i deres liv. Alle informantene påpeker at samisk er svært viktig for dem, og det samiske har påvirket oppvekst og tankemåte. Det er noe uenighet i hvordan deres samiske bakgrunn påvirker valg av yrke og utdanning, men det erkjennes at samiske kan til hvis grad ha påvirket disse valgene. Samtidig påpekes det at deres valg av enten utdanning eller yrke ville vært det samme uten en samisk bakgrunn.

At alle mine informanter trekker fram en samisk tankemåte og oppdragelse kan antyde at finnes en helt spesiell samisk tenkemåte. Likevel må man spørre om denne det er en samisk tenkemåte eller bare en tenkemåte fra folk som komme fra bygda. Da jeg spurte Ingrid om hvordan nettverket hennes var når hun studerte og om det kunne sammenlignes med det nettverket hun hadde hjemme svarte hun dette.

«Nei, de var sørfra alle jeg ble kjent med. Jeg ble ikke utfordret språkmessig, men det verste var jo å bli kjent med folk når man har litt ulike forståelser for ting og tankegang. Men jeg var jo heldig å bli kjent med hun fra [en bygd sørpå], det er jo en liten skogsbygd, oppvokst som sauebonde, så det gjorde ting litt lettere.» (Ingrid)

Hun trekker fram en venninne som kommer sørfra i Norge, men som til en viss grad hadde en sammenlignbar tankemåte og oppdragelse. Venninnen hennes var ikke oppvokst i et samisk miljø, eller snakket samisk, men kom fra en bygd som var relativt lik i størrelse til Ingrid sin egen hjemplass. Ingrid trekker også fram viktigheten av at venninnen vokste opp i primærnæringen. Dette gjorde at de passet enda bedre med hverandre. I tillegg påpeker hun hvordan andre, utenom hennes venninne fra bygda i sør, hadde en ulik tankegang og forståelse for samfunnet. Denne ulikheten gjorde det vanskelig å bli kjent med andre. Med tanke på at hun studerte i Nord-Norge, kan man kunne anta at mange av de som hadde ulik tankegang og forståelse var folk fra Nord-Norge, men som likevel hadde svært ulik tankemåte enn Ingrid selv.

I dette delkapittelet har jeg presentert en rekke svar, data og sitater fra informantene som forteller noe om deres forhold til det å være samisk. Her har de forklart hva det betyr å være samisk for dem og hvordan den samiske kulturen har påvirket deres liv. Informantene har fortalt om en samisk tankemåte og oppdragelse, som kan skille seg fra den norske.

5.2.2 Yrke og familiebedrift

Som nevnt tidligere hadde samtlige av mine informanter arbeidet i en familiebedrift som ung, ved siden av skole. I tillegg kan alle av informantene sine familiebedrifter betegnes med nær tilhørighet til det samiske miljøet. I tre av tilfellene handlet familiebedriften om reindrift og i det siste tilfellet om samisk håndverk. Som forklart har mye av Hanne sitt liv, sin oppvekst, sin utdanning og skolegang handlet om reindrift. Som nevnt tidligere nevnte hun reindrift som en del av hva det betyr å være samisk for henne. Dermed overrasker det kanskje ikke når hun forklarer litt nærmere på hva reindrift har betydd for henne i oppveksten.

«For min egen del handla tenårene veldig mye om reindrift. Jeg var veldig mye på fjellet og mista kanskje litt av den delen av å være ungdom som ikke bryr seg om noe. Noen spilte fotball, andre gikk på ski, mens noen brukte all sin fritid på reindrift.»
(Hanne)

Hanne er den av mine informanter som har vært mest involvert i reindriften. Hun forteller at reindrift ikke bare har stått sentralt i hennes liv, men også til foreldrene og besteforeldrenes sine liv. Når hun forteller at hun har mistet en av del av *vanlige* ungdomstiden kan hun både referer til andre samiske ungdom sin ungdomstid eller til ungdom utenfor det samiske miljøet. Begge tilfeller er i stor grad gjeldene. Når jeg spør om hvordan det er å ha en formell utdanning innenfor reindrift, forteller hun om hvordan synet på en formell reindriftsutdanning er i samfunnet, og hva som skiller seg fra tidligere generasjoner.

«Det at reindriftsfag er blitt til en utdanning er noe nytt. Men hvis man skal si det sånn har jeg ikke gjort noe annerledes fra mine besteforeldre. Mine foreldre har jo ikke fagbrev i reindrift, men de kan jo reindrift. Så det er jo litt byråkratisert. Eller lagd til en institusjonell utdanning. Selv om det før i tiden bare var livet skole.» (Hanne)

Det er verdt å legge merke til at Hanne setter spørsmålstegn ved sin egen formelle reindriftsutdanning. Er den i det hele tatt nødvendig når tidligere generasjoner klarte seg helt fint uten? Hun sier selv at hun nødvendigvis ikke kan noe mer om reindrift enn sine besteforeldre, som ikke har noen formell reindriftsutdanning. Hun forteller videre at hennes utdanningskarriere ikke vil stoppe med fagbrev i reindrift. Som forklart tidligere bor hun i dag i Tromsø hvor hun arbeider med å ta høyere utdanning.

«Det jo mange som har tatt reindriftsutdanning og tenker at jeg skal aldri sitte på en skolebenk igjen og man har tatt sin utdanning og er godt fornøyd og skal jobbe med rein. Men for min del skal jeg ta en slags høyere utdanning. Sånn at jeg sier meg nok ikke fornøyd med å ha fagbrev i reindrift. Der det er veldig mange på min alder og eldre som tenker at det var det, nå skal jeg jobbe med reindrift resten av livet.»
(Hanne)

Et fagbrev i reindrift kvalifiserer til tittelen fagarbeider i reindrifsfaget, men tittelen åpner likevel ikke for en lettere inngang inn i reindriften. Dette skyldes i stor grad at nesten alle reindriftsutøvere er en del av en privat bedrift, hvor utdanningskvalifikasjoner i stor grad ikke brukes som nøkkelen til yrket. Samtidig finnes det kun et visst antall jobber innenfor dette yrke. Dermed er det kanskje ikke rart Hanne velger å i tillegg til sitt fagbrev i reindrift ønsker å ta en høyere utdanning. Hun forteller også om andre ungdom som velger å ikke ta mer utdanning etter fagbrevet er bestått. Denne tankegangen skiller seg ikke fra mange andre som har fullført yrkesfag og med et fagbrev. Det at Hanne dermed velger å ta høyere utdanning etter fullført fagbrev må derfor sees på som et avvik fra andre unge. At Hanne velger å ta en høyere utdanning betyr heller ikke at hun har valgt vekk reindrift som yrke. Det kan være mange grunner til at reindriftsyret ikke passet på dette tidspunktet og dermed kan det å komplementere yrket med relevant høyere utdanning være et klokt valg.

Også Henrik har vært en del av reindriften i det samiske miljøet, dog i en langt mindre grad enn Hanne. I dag jobber han i et praktisk yrke, et relativt vanlig yrke i hele det norske samfunnet. Men han forklarer også litt om hva samisk og rein betyr for hverandre.

«Jeg føler jo at den samiske kulturen og rein er jo nesten sånn at de går hånd i hånd. Der hvor det er samisk er det mest sannsynlig også reineiere. Jeg ser på det som en veldig naturlig del av samiske.» (Henrik)

Henrik bor som nevnt ikke i indre Finnmark slik som flere av de andre informantene, men antyder likevel et svært nært forhold til reindriften. Henrik kommer fra indre Finnmark med familie der som kan forklare dette.

«Jeg har jo også jobbet i reingjerdet, men ikke så mye. Jeg har jo erfaring derifra. Så det er en kjent del av kulturen.» (Henrik)

Henrik forteller i dette sitatet at reindrift er en kjent del av den samiske kulturen, som dermed styrker det synet om at reindrift er en viktig del av det å være samisk og den samiske kulturen. Han forteller videre om hvordan han begynte å jobbe i reindriften, og at det hele kom fra faren som ville at han skulle ta en større del i denne delen av den samiske kulturen.

«Pappa var veldig opptatt av at jeg skulle bli med til reingjerdet og kalvemelking og at jeg skulle være med på prosessen. Men jeg må helt ærlig si at selv om vi begge håpet på det så ble det ikke så mye av det, dessverre.» (Henrik)

Slik som Henrik forteller, at det var foreldrene som under mild tvang fikk han til å jobbe i reindriften, ser man også igjen hos Hanne som også påpeker denne tvangen.

«De har alltid tvunget meg til å være med. De har alltid presset meg til det ytterste sånn at man skal klare seg selv og man skal tru på seg selv og ikke være redd for hva andre sier. Og at man ikke skal være lat, man skal alltid jobbe på godt og vondt. Det gjør jo ikke bare godt at man blir vokst opp med at man ikke kan ta en pause.» (Hanne)

Det hun forteller om i dette sitatet kan også sees i sammenheng med samisk oppdragelse og tankemåte. Dette sitatet kom etter et spørsmål om hva foreldrene hennes tenker om hennes valg av yrket, som på dette tidspunktet var reindriftsutøver. I dette svaret utdypes det til en viss grad hva som betegnes som samisk oppdragelse og tankemåte ifølge Hanne selv. Dette kan også tyde på at reindriftnæringa må sees på som et hardt og tøft yrke. Jeg spurte Henrik om hvem som passet til å jobbe i reindriftnæringa kunne være.

«Hvem som helst; nei. Men en person som er villig til å lære. Ikke bare villig til å lære selve jobben, men også språket fordi språket er en veldig viktig del av akkurat det. Du må forstå enkelte begrep for å vite hva du skal gjøre. ... I det arbeidsmiljøet er samisk som er det dominante språket. Og da er det veldig høvelig at man kan i hvert fall nok til å skjønne det. Og hvis man er villig til å lære det, kan hvem som helst gjøre jobben. Men det er jo så klart ikke hvem som helst som er villig til å gjøre det.» (Henrik)

Ikke overraskende trekker han fram det samiske språket som en essensiell del av å kunne jobbe i reindriften. Henrik påpeker at hvem som helst som er villig til å lære arbeidet og språket kan gjennomføre denne jobben. Når det kommer til språket kan man anta at det finnes ord og begreper som er spesielle for akkurat dette yrket, slik som det finnes spesielle fagord

og fagbegreper i nesten alle yrker. Men hva mener Henrik med at en må lære selve jobben? Man kan anta at det betyr det selve fysiske ved jobben, den grunnleggende reglene og systemet. Med tanke på det som har blitt sagt om samisk oppdragelse og tankemåte, kan det også være at som reindriftsutøver må man lære seg denne tankemåten også for å kunne bli en god reindriftsutøver?

«Men så man har andre sommerjobber også som å sette opp reingjerder og sånn. Det var min første sommerjobb. Og det er jo sånne jobber som ikke er noe typisk for norsk ungdom å være med på.» (Hanne)

Hanne påpeker også at ikke alle i Norge passer like godt som de samiske til å delta og jobbe i reindrift.

«Når jeg var sånn 13-14 år så var jeg veldig mye på fjellet og lærte meg relativt fort å være selvstendig i reindriften, noe som kanskje ikke var så vanlig blant jenter da. Jeg vet ikke om jeg noen gang selv har tenkt at jeg er flink i reindrift, men jeg vet at mange andre mener at jeg gjør en god jobb fordi jeg veldig tidlig ble tvunget at mine foreldre til å klare meg selv.» (Hanne)

Selvstendighet blir trukket fram av Hanne som egenskap som har gjort henne til en god reindriftsutøver. Hun bruker dog flere ganger ordet «tvang» i sammenheng med reindrift, slik som fortalt av andre informanter, hvor hun trakk fram latskap som en svært negativ egenskap blant reindriftsutøvere. Til slutt vil jeg trekke fram et sitat fra Ingrid, som også har en god del erfaring fra reindriften.

«Men det er jo en familie ting, alle tar ansvar, og det er ansvar alle velger å ta. I hvert fall de som merker velger å ta ansvar. For det en jobb du ikke klarer på egen hånd, alle har sine oppgaver som det er nødvendig å få gjort.» (Ingrid)

Ingrid trekker fram ansvar som en essensiell del reindriften. Dette støtter opp Hanne sine tanker om selvstendighet som en viktig egenskap i reindriften. Disse egenskapene som har blitt beskrevet som viktige egenskaper i den samiske reindriften som kan belyse hva informantene mener med en samisk oppdragelse og tankemåte. Ansvar, selvstendighet og vilje er alle egenskaper informantene mener at de trenger i reindriften. I tillegg forteller Ingrid at å kunne samarbeide gjennom gjensidig ansvar som en viktig del av reindrift. I deler av reindriften er

man alene, i et større samarbeid, dermed passer disse egenskapene godt innenfor reindriften, men er de gjeldene for samisk oppdragelse og tenkemåte?

Trine var den eneste av mine informanter som ikke hadde jobbet i reindrift, men som hadde jobbet innenfor en familiebedrift som produserte samiske klær og håndverk. Hun hadde et annerledes forhold til sin jobb sammenlignet med de andre informantene sitt syn på reindrift.

«Jeg begynte først i familiebedrift, så det har jeg jobbet, når jeg ble blakk jobbet jeg der ... det er en samisk bedrift. Produksjon av klær. Hvis jeg var blakk, dro jeg ned og strikket et plagg også tok jeg penger fra kassa. Så jeg har lært meg at man må gjøre ting for å få penger.» (Trine)

Fra hva Trine sier om sin jobb i familiebedriften er det et mye mer avslappet forhold. Ingenting av det hun sier tilsier at hun anser sin familiebedrift som en svært viktig del av hennes samiske oppdragelse eller tankemåte. Dette kan styrke teorien om at det er reindrift som er en essensiell del av den samiske kulturen. Andre samiske yrker, som samisk håndverk, kan ikke på samme måte betegnes som like sentralt i den samiske kulturen.

I dette delkapittelet har informantene fortalt om deres forhold til familiebedrifter i det samiske samfunnet. Her kom det fram at reindrift har vært en sentral del av flere av informantenes oppvekst. Det har også blitt fortalt om de egenskapene en må ha for å være en god reindriftsutøver.

5.2.3 Reindriftsklassen

Tre av mine informanter har gått i en klasse på grunnskolen som kalles SB-klassen, eller reindriftsklassen som den også kalles. Dette er klasse som går parallelt med de vanlige klassene, men som har tilpasset opplæringen mer etter reindriften. Da jeg spurte Hanne hvordan samisk ble representert i skolen svarte hun med å forklare den store respekten lærerne hadde for samisk kultur og den samiske reindriften.

«Lærere og skolesystemet [hadde] stor forståelse for at noen elever må prioritere reindrift. Det er kanskje den største faktoren for meg med at hvis det er noen som ringer: «Nå må du komme og hente den her reinen» for eksempel, så kan man si til læreren, nå drar jeg for å hente den reinen.» (Hanne)

Her ble jeg noe overrasket over hvor mye skryt skolesystemet fikk for deres håndtering av samiske reindriftsutøvere. Hanne viser til en enorm respekt blant de lokale lærerne og ikke minst en stor forståelse ovenfor elevene som til tider måtte dra plutselig. Hun forteller videre viktigheten av å ha frihet til å kunne jobbe som ung i reindrifta som en helt essensiell del av det å bli en god reindriftsutøver.

«Fordi de vet at reindrift er så sentral for elevene og lærerne vet at ved å la elevene praktisere reindrift til dels mens man er i grunnskolen ... fordi skal man bli en god reindriftsutøver så går det ikke an å følge skoleløpet også komme ut av tiende klasse også begynne å lære å praktisere. Man må være med gjennom hele skoleløpet, så jeg brukte å ta to uker fri fra skolen på høsten for å være med på kalvemerking. Og det var en selvfølge.» (Hanne)

Her påpekes det viktigheten av oppdragelse fra ung alder som en del av reindrifta. Igjen kommer det fram at reindrift sees på som en helt essensiell del av samisk kultur og oppdragelse. De går hånd i hånd og kunne ikke fungert uten hverandre. I tillegg kan man ikke bli en god reindriftsutøver som voksen, det er noe man lærer gjennom et langt liv i reindrifta. Helst må man starte som ung og få reindrifta gjennom oppdragelsen.

Fordi vi hadde noe som het SB, det er reindriftsbarns klasse. Vi hadde en egen klasse. Ja, for nå for dem ikke permisjon, læringspermisjon på lik linje som før. Vi hadde mye lettere for å dra, lærere hadde forståelse for det og det merket jeg en forskjell når det ikke var mer SB-klasser, at det ikke var like mye forståelse. Og vi fikk jo lekser når vi gikk i SB. Når vi var på fjellet, så fikk vi lekser i forhold til den jobben vi gjorde. Da fikk vi nye ord, som vi skulle bruke i de tingene vi holdt på med. Vi lærte jo mye hva de forskjellige hornformene betyr og hvordan fargen, og hva den reinen heter. Så det forsvinner jo. Nå blir jo unger proppet full med masse lekser som man ikke har tid til.» (Ingrid)

Også Ingrid trekker fram viktigheten av SB-klassen i hennes oppvekst og som en viktig del av hennes samiske oppdragelse. Ingrid, på lik linje med Hanne, bruker begrepet *forståelse* for å beskrive hvordan lærerne behandlet elevene i denne klassen. Hun nevner også flere av de samme kjennetegnene Hanne brukte for å forklare hvordan denne SB-klassen fungerte i praksis, da spesielt med tanke på den forståelsen lærerne hadde ovenfor elever som måtte dra på fjellet. Samtidig viser hun også til hvordan SB-klassen opererte innenfor skolesystemet.

Denne klassen har et todelt ansvar, følge det vanlige skoleløpet, samtidig som den skal kunne gi frihet og mulighet til mestring innenfor reindriftsyrket. Slik som Ingrid beskriver denne klassen, ga den mulighet til frihet og mestring for reindriftsutøvere. Med tilpasset lekser for reindriftsutøvere er det kanskje ikke vanskelig å skjønne hvorfor akkurat denne klassen for så mye skryt som den gjør.

Ettersom flere av informantene nevnte denne SB-klassen som en viktig del av deres skolegang spurte jeg om denne klassen skilte seg ut på noen måte fra de vanlige klassene og om det var et tydelig skille blant elevene som gikk i SB-klassen kontra vanlige klasser.

«Det har nok vært et skille. Men jeg synes ikke den er sterk nå, men jeg tror den var sterkere før. Hvis man bare tenker barneskolen, var ikke vi mye med norskklassen.»
(Ingrid)

Ingrid trekker fram norskklassen når jeg spør om det fantes et skille lokalt mellom klassene. For de som har gått på skole i indre Finnmark virker det som om i de fleste tilfeller har det vært tre parallelle klasser, en norsktalende klasse, en samisktalende klasse og SB-klassen. Hvordan disse klassene fungerte sammen og hvordan de skilte seg fra hverandre var noen som ble tatt opp flere ganger i løpet av intervjuene.

«Jeg følte aldri på noen slags skille, men sånn på skolen så hadde vi jo reindriftsklassen som jeg gikk i, også hadde vi A klassen som ikke tilhørte reindrifta, også var det den norsktalende klassen. Og den klassen var som oftest ikke med i de samarbeidsprosjektene som vi hadde. Og det var jo på grunn av språket fordi da måtte man ha hatt opplæringa på norsk i de prosjektene.» (Trine)

Trine forteller at det de samisktalende klassene sto nærmere hverandre sammenlignet med den norsktalende klassen. I stor grad, forteller hun, at det skyldes naturligvis at læringspråket er helt forskjellig i disse klassene. Samtidig kan dette skille også være på innholdet i klassene. Det er et kulturelt skille mellom opplæringen i disse klassene som fører til ulik oppdragelse, en samisk oppdragelse og en norsk.

«Vi var jo SB-klasse til vi gikk i syvende, så for det meste var det oss. Og nabojentene mine er noen år eldre og yngre og de er også vokst opp i reindriftsfamilier. Men når jeg begynte på VGS, så ble vi slått sammen med B-klassen og da ble det samhold der også. Og ble bedre kjent med dem.» (Ingrid)

Ingrid forteller videre hvor lett det var å slå sammen de samisktalende klassene når de begynte på videregående skole. Dette støtter opp om at de samisktalende klassene var svært like kulturelt, selv om de hadde svært ulikt opplegg i skolehverdagen.

I dette delkapittelet har informantene presentert informasjon angående reindriftsklassen. Flere av informantene hadde gått i løpet av sin grunnskole i en klasse som ble kalt reindriftsklassen som kun hadde elever som var barn av reindriftsutøvere. På denne måten kunne skolehverdagen bli lagt opp til at elevene også kunne delta i reindrifta.

5.2.4 Tilhørighet til hjemplassen

En sentral av denne oppgaven omhandler hvordan hjemsted påvirker valgene vi tar i livet. Dette kan både være hvordan hjemsted påvirker en person til å komme hjem etter studier eller hvordan hjemstedet for en person til å ha lyst å flytte vekk. Studiestedet en drar til kan åpne øynene for nye perspektiver og meninger som ikke passet like godt inn i det lokale miljøet. Det finnes med andre ord mange stedsfaktorer som kan påvirke oss til å velge hvor vi skal bo i livet. Jeg spurte informantene om hvordan de så på deres egen tilhørighet til deres hjemsted.

«Gjennom hele studietiden og gjennom alle år har det vært sånn at man reiser hjem. Ikke fordi jeg har så mange venner der, men jeg har slekta mi også har jeg steder som er viktig for meg. Og nå som jeg har barn, prøver [jeg å] skape tilhørighet til de plassene i mine barn også. Det er veldig sterkt knyttet sammen; slekt og steder. Fordi det er sånne plasser som jeg har vært i lag med mine besteforeldre og foreldre og kanskje tanter og onkler, så det er jo det de stedene er.» (Trine)

I Trine sitt svar trekker hun fram slekt og «steder» som viktige elementer for hennes tilhørighet til hjemplassen. Her er det spesielt steder som er interessant. Det er tydelig at hun ikke mener steder som i bygda eller byen, men steder som i svært lokale og små steder innenfor hjemstedet. Dette kan være en bål plass, en kulp langs elva eller gåtur langs en sti i skogen. Slike steder har altså en større effekt på tilhørighet enn selve hjemstedet i sin helhet. Trine trekker også fram hvordan slekt står svært sentralt når det kommer til tilhørighet til hjemplassen. Dog ikke slekt isolert, men slekt i sammenheng med lokale steder. Også Hanne trekker fram hvordan slekt er det sentrale element i tilhørighet til hjemplassen, ikke selve hjemplassen i seg selv.

«Slekt er veldig sentral i det samiske. Man tar veldig godt vare på slekta, man vet hvem slekta si er. Det er veldig vanlig å vite hvem sine firmenninger er. Jeg har nok ikke en spesiell tilhørighet til hjemlassen, men jeg har nok veldig sterk tilhørighet til slekta, til de som er i hjemlassen. Men for min del er ikke selve plassen noe viktig fordi at i mitt tilfelle bor ikke min familie der. Min familie bor [bygd i Troms]. Det blir todelt på en måte. Jeg har veldig tilhørighet hit [bygd i Troms] fordi her har jeg familie og reindrifta, men så har jeg slekta i indre Finnmark.» (Hanne)

Hanne har som nevnt tidligere flyttet fra sin hjemlass i ungdomsalderen til en bygd i Troms, hvor reindrift står sentralt. Dermed har også tilhørigheten til hva som er hennes egen hjemlass endret seg noe. Hun trekker fram hvordan selve hjemlassen ikke er spesielt viktig for henne, men hvordan slekta som er på hjemlassen er det som betyr noe. Dette er i likhet med Trine, som også påpekte hvordan selve hjemlassen ikke essensiell i tilhørigheten til hjemlassen. Hanne beskriver også hvordan slekt er viktig for samiske generelt. Slekt er ifølge Hanne noe viktigere for samiske mennesker enn for andre. Hun skiller også mellom slekt og familie. Familie beskrives som de aller nærmeste, mens slekt beskrives som familie utenfor de nærmeste, som tremenninger og firmenninger. Naturligvis er det familien, og ikke slekta, som er viktigst. Jeg spurte også om tilhørigheten til hjemlassen endret seg når hun flyttet fra sitt originale hjemsted til Troms.

«Ja, det endra seg med at jeg innså at det hjelper lite å ha en familie en plass hvor man er vokst opp hvis man ikke har sin egen familie der. Når jeg flytta tenkte jeg at jeg alltid kommer til å flytte tilbake og det her er plassen jeg skal være, men så innså jeg at siden min egen familie ikke er det lenger så er det ikke det samme. Så kanskje litt andre vei at jeg ble litt mindre knyttet til [indre Finnmark]. Men mer knyttet til det samiske.» (Hanne)

Igjen påpekes det viktigheten av å ha nær familie på hjemlassen for at tilhørigheten til hjemlassen skal være betydelig. I dette sitatet kan det også virke som hjemlassen i sin fysiske form har svært liten betydning for tilhørighet. Det er nær familie og «det samiske» som har en effekt på tilhørighet. For Hanne sin del flyttet begge deler seg til Troms når hun flyttet, familien ble med og samtidig ble reindrifta og resten av det samiske også med til Troms fra indre Finnmark. Ingrid støtter også opp rundt at det er familien som gir tilhørighet, ikke selve hjemlassen.

«Ja, men det er nok mest på grunn av familie. Nært å dra å fiske, nært å kjøre scooter, reindrift. Den var sterkere da når man ikke bodde der, med tanke på at [de lokale der jeg studerte] er vanskelig å bli kjent med. Jeg ble jo egentlig kjent med folk sørfra og småplasser der.» (Ingrid)

Selv om Ingrid trekker fram familie som den viktigste faktoren for tilhørighet til hjemplassen, nevner hun i likhet med Trine også fram lokale steder og aktiviteter som viktige deler til tilhørigheten. Dette svaret kommer fra et spørsmål hvor jeg ikke bare spurte om tilhørigheten til hjemplassen, men også hvordan tilhørigheten endret seg når hun flyttet til en ny plass for å studere. Her påpeker hun at tilhørigheten og muligens savne til hjemplassen økte da hun flyttet, og at dette kan skyldes hvordan de lokale på studiestedet var noe annerledes.

Henrik, som ikke bor i indre Finnmark, har en noe ulik beskrivelse av sin tilhørighet til hjemplassen hans. Han forteller om en langt mer tilhørighet til selve hjemplassen, uten å trekke inn familien og slekta han har på det lokale stedet.

«Absolutt, jeg ser for meg en framtid, der jeg hører til her, oppdrar mine barn her, finner meg en kone til å flytte hit en gang, muligens, kanskje. Det er hvert fall slik jeg ser på det nå. Det kan hende det endrer seg. Jeg føler en veldig sterk og varm kjærlighet for hjemplassen.» (Henrik)

Henrik beskriver et svært positivt og ukritisk forhold til hjemplassen. Dette skiller seg noe fra de andre som alle påpeker at hjemplassen i seg selv ikke er det som skaper tilhørighet, men slekta og lokale steder. Henrik trekker ikke fram noen av disse elementene, men fokuserer i større grad på hjemplassen i sin helhet som en svært viktig del av tilhørigheten til hjemplassen.

5.2.5 Flytting

I sammenheng med tilhørighet til hjemplassen spurte også en del spørsmål rundt det å flytte fra hjemplassen og hvordan det sosiale nettverket endret seg på en ny plass. Som intervjuer hadde jeg et spesielt fokus på om informantene beholdt deres samiske nettverk når de flyttet til en plass som ikke betegnes som samisk, eller om de fikk et nytt nettverk med nordmenn. Alle informantene har beskrevet deres lokale nettverk på deres hjemsted som nesten eksklusivt bestående av kun samiske personer. Et slikt nettverk ville være svært vanskelig å opprettholde på deres nye boplasser.

«Det var fryktelig ensomt i begynnelsen, jeg var så alene og ensom og bare satt på hybelen min, helt til jeg ble tatt med i den samiske studentforeninga, og da fikk jeg meg venner og et nettverk. Så jeg bodde i Tromsø og hadde mest samiske venner. Og ble egentlig ikke kjent med noen andre. Også gikk det mange år før jeg flyttet inn i et kollektiv med folk fra Tromsø og begynte å bli kjent med vanlig nordmenn. Og begynte å forstå hvordan Tromsø fungerte og bydeler, men det gikk mange år før jeg fikk meg norske venner.» (Trine)

Trine forteller om akkurat dette problemet. Hun studerte i Tromsø, hvor det er såpass mange samiske mennesker at det til en viss grad er mulig å ha et eksklusivt samisk nettverk. Likevel opplevde hun at et slikt nettverk ikke er tilstrekkelig stort nok i Tromsø. Hun forteller videre hvordan det var en stor utfordring å få seg norske venner, en prosess som tok flere år. Ingrid forteller også om utfordringen av å få seg et nytt nettverk på en ny plass som i hovedsak ikke er samisk. For Ingrid sin del hadde både familie og venner hjemmefra å støtte seg til.

«Det var tungt, men jeg hadde en jente i klassen [der jeg studerte] som er oppvokst i [indre Finnmark] så da kunne man jo være med ho første skoledag og sånn. Men jeg hadde også to kusiner og deres barn og tanter og onkler der. Det gikk greit sånn, man hadde jo familien hvis man trengte det.» (Ingrid)

Hun forteller om en tung i prosess i å skaffe seg et nytt nettverk på den nye plassen. Hun forteller videre også litt om hvordan det i praksis var å studere for en som kom fra en samisk bygd i indre Finnmark.

«Det verste var jo når vi hadde nynorsk, jeg skjønnte ingenting av det. Men jeg ble kjent med en [fra en bygd sørpå] så ho brukte å oversette til meg hva som sto. Jeg hadde ikke noe nynorsk på grunnskolen. Jeg hadde finsk og samisk kultur [...] som valgfag.» (Ingrid)

Her blir det vist til noen av problemene samiske studenter kan oppleve ved å studere. Nynorsk er noe mange med samisk som førstespråk har hatt svært lite eller ingenting av på grunnskole og videregående skole. Dermed kan møte med dette oppleves som svært tungt i kombinasjon med et akademisk språk som ofte tilhører høyere utdanning. Jeg spurte informantene om hvordan de taklet akademisk språk på bokmål var det en generell konsensus at dette ikke var et problem, ei heller akademisk engelsk som man også ofte opplever på høyere utdanning.

Henrik har som forklart tidligere måtte flytte fra sitt hjemsted for å gå på videregående utdanning. I dette tilfellet flyttet han fra sin samiske kystkommune til en ikke-samisk kystkommune ikke langt unna. For han var dette en stor endring ettersom at han hadde gått på kun samiske skoler på grunnskolen. Nå fikk han sitt første møte med det norske skolesystemet. Her svarer han på et spørsmål som omhandlet hvordan det var å endre språket sitt for en som nesten kun hadde snakket samisk i oppveksten og på skolen, i tillegg til hvordan nettverket endret seg.

«Det var også en læreprosess. Det var andre sosiale regler som man måtte forholde seg til som man bare måtte lære seg. Og bare integrere seg. Men når jeg lærte meg det så var det ikke et problem lenger. Jeg kunne kommunisere fritt der med alle sammen. Jeg følte at jeg fikk mange gode venner der.» (Henrik)

Det kommer fram her det som er nevnt tidligere, om en annerledes samisk oppdragelse og tankemåte kontra den norske. Her forteller Henrik at selv om han og de andre hadde noe ulik tankemåte skulle det ikke mye arbeid til for å integrere seg sammen med resten av klassen. Han påpeker også hvordan språket ikke var et problem, selv om han hadde snakket og skrevet lite norsk på grunnskolen.

I de to siste delkapittelene har informantene presentert en rekke svar om deres tilhørighet til hjemlassen. Det har blitt diskutert hva som skaper tilhørighet og hvordan tilhørighet til hjemlassen og kulturen endrer seg ved flytting.

5.2.6 Språk og morsmål

I sammenheng med språk og skole stilte jeg noen spørsmål angående hvordan informantene snakket på skolen. Her stilte jeg noen spørsmål rundt det om informantene fikk snakke fritt. Med dette mentes det ikke om de fikk si det de ville, men om kunne bruke sitt mest optimale språk når det trengtes. Som tidligere beskrevet har Trine studert språk og er også svært personlig interessert i språk og det samiske språket, dermed har hun en rekke ting å si om akkurat dette temaet. Jeg spurte først om hun som elev fikk snakke helt fritt på skolen, altså at hun fikk snakke sitt mest optimale språk.

«Snakket helt fritt. Samisk er jo det sterkeste språket mitt fortsatt, og det er jo fordi jeg har snakket mye mer samisk i oppveksten enn norsk, enda jeg har hatt norsk hjemmet

så har det vært mer samisk i dagliglivet. Selvfølgelig, men all input utenifra er jo på norsk.» (Trine)

Her forteller hun om at hun fikk snakke helt fritt på skolen, fikk bruke sitt mest optimale språk. Trine, i likhet med alle andre av mine informanter, har samisk som førstespråk, og i de fleste tilfeller vil samisk være deres mest optimale språk. Hun forteller også hvordan norsk er brukt i livet hennes. Trine er vokst opp med norsk og samisk i hjemmet, da en av foreldrene kun snakket norsk. I tillegg forteller hun om hvordan norsk blir brukt ellers i samfunnet. Norsk brukes naturligvis i de aller fleste samfunnssammenhenger, noe som de med samisk som førstespråk må forholde seg til på en annen måte enn de med norsk som førstespråk. Videre forteller hun om i hvilken grad samisk ble brukt på skolen.

«Ja, og vi hadde jo, jeg bruker å si «engelsk på samisk», altså at alt var på samisk. Vi var veldig heldig. Engelskboka sto på både engelsk og samisk. Samisktalende lærere.» (Trine)

Her er det tydelig at samisk som språk hadde en svært sterk posisjon gjennom Trine sin skolegang. Jeg synes det er spesielt interessant at hun trekker fram «engelsk på samisk» Igjen viser dette hvordan samisk som språk er grunnmuren for skolegang i indre Finnmark.

«Også til og med på videregående kom vi opp i muntlig i naturfag og vi hadde boka på norsk og lærer hadde all undervisning på samisk og vi hadde muntlig eksamen på samisk med tolk og gjorde det ganske bra alle sammen. Så sånn lærte jeg naturfag, og det er en ting som folk sier er ganske vanskelig fordi vi mangler begrep, men vi har jo språk som fungerer og som selvfølgelig også fungerer på naturfag.» (Trine)

Videre forteller hun hvordan samisk ble brukt på videregående skole. På videregående skole er ikke samisk brukt samme grad som på grunnskolen, hvor det var egne samiske klasser. Slik som det er fortalt tidligere er videregående klassene i indre Finnmark ofte slått sammen av det som tidligere var samisktalende klasser, norsktalende klasser og reindriftsklassen. Likevel har samisk som språk i skolen ikke mistet sin status eller posisjon ifølge Trine. Her forteller hun hvordan samisk som språk får stor respekt og innflytelse, ikke bare i kommunale skoler, men også i fylket. Det er naturligvis noe mindre samisk språk, spesielt skriftlig, da ikke alle bøker er oversatt til samisk, som for eksempel naturfagsboka. For Hanne sin del flyttet hun fra indre

Finnmark til en kommune i Troms hvor samisk som språk ikke sto like sterkt. Dermed hadde jeg noen spørsmål angående hvordan synes hennes på språket endret seg da hun flyttet.

«... jeg [ble] veldig obs på å bevare språket og å ha veldig rent samisk språk. For å ikke miste det fordi det ble jo adskillig færre samiskspråklige arenaer i min hverdag. Jeg ble mye mer obs på min egen identitet.» (Hanne)

Selv om Hanne flyttet fra en samisk kommune til en kommune som ikke kan betegnes som samisk fikk hun mulighet til å snakke samisk både hjemme og på skolen til en viss grad. Likevel forteller hun om en drastisk endring i hvordan hun opplevde å bruke samisk i livet sitt. I tillegg forteller hun hvordan hun ble oppmerksom på at samisk som språk og samisk identitet var nært koblet sammen. Dette er muligens noe man ikke legger merke til i indre Finnmark når språket er så tatt for gitt. Akkurat dette forteller hun også om i et annet spørsmål som omhandlet det å vokse opp i indre Finnmark.

«Fram til jeg var 15 år bodde jeg i [indre Finnmark], og [det] er en veldig samisk plass der man vokser opp med samisk språk i alle arenaer. Og det samiske blir tatt veldig for gitt, og samisk opplæring blir tatt veldig for gitt.»

Henrik hadde en noe ulik opplevelse på samisk som språk enn flere av de andre informantene. Han gikk på en samisk skole, hvor absolutt alle betegnet seg selv som samisk. Likevel forteller han om hvordan ikke alle behersket samisk på en like god måte. Dermed fikk jeg et svært overraskende svar på spørsmålet om han fikk snakke helt fritt på skolen, altså snakke sitt mest optimale språk.

«Nei, selv om man skulle ønske det, men det var enkelte der som ikke behersket språket så godt som andre og det førte til at når en person som kom i rommet som ikke var komfortabel med språket var det veldig lett og bytte til norsk sånn at skulle kunne inkludere seg komfortabelt og at alle skal kunne være med og at ingen skal bli utfor. Det var en naturlig greie. Det var visse folk man visste ikke var komfortabel så man bare gjorde prosessen lettere med å prate norsk til dem så dem ikke skal ha en ukomfortabel følelse.» (Henrik)

Ingenting av det Henrik beskriver i dette sitatet antyder at han ikke fikk bruke sitt optimale språk i offisielle deler av skolehverdagen. I stedetfor er det uformelle situasjoner på skolen

hvor Henrik beskriver at han valgte å ikke prate sitt mest optimale språk. Likevel påpeker han at dette betegnes som en helt naturlig ting å gjøre.

I denne delen av empirikapittelet har informantene presentert en rekke svar som omhandler deres forhold til det samiske språket. Her har blitt diskutert i hvilke situasjoner man bruker sitt mest optimale språk og hvordan forholdet til språket endrer seg ved flytting.

5.2.7 Tanker om høyere utdanning

Alle informantene mine hadde på en eller annen måte vært i kontakt med høyere utdanning i løpet av sitt liv. For to av informantene gjaldt dette å ha fullført høyere utdanning, for en av informantene gjaldt det planer om å ta høyere utdanning og for siste gjaldt det et forsøk på å ta høyere utdanning. For Hanne sin del, som allerede har en arbeidstittel og utdanning innenfor reindrift og som dermed ikke trenger en høyere utdanning, hadde jeg en del spørsmål om hennes fremtidsplaner.

«Men for min del skal jeg ta en slags høyere utdannelse. Sånn at jeg sier meg nok ikke fornøyd med å ha fagbrev i reindrift. Der det er veldig mange på min alder og eldre som tenker at det var det, nå skal jeg jobbe med reindrift resten av livet.» (Hanne)

Hanne bor nå i Tromsø hvor hun forbereder seg til å ta høyere utdanning. Akkurat hva hun ville studere visste hun ikke, men det er tydelig at hennes yrkesfaglige utdanning ikke vil være tilstrekkelig for henne personlig. Hun utdyper videre hvorfor hun mener det er så viktig at hun tar en høyere utdanning og hva familien hjemme mener om hun jobber mot å ta en høyere utdanning.

«Dem støtter jo det veldig. Og det har nok med at man innser sakte, men sikkert at reindrift er kanskje ikke liv laga for så mange personer. Det er kanskje plass til en person per familie som kan livnære seg på det. Så det at jeg tar høyere utdanning, det letter kanskje litt på at hvis jeg hadde tatt fagbrev i reindrift og satt meg ned og venta på at jeg skulle ta over flokken så hadde kanskje gjort at foreldrene mine hadde følt at småøsknene mine ikke hadde fått den samme muligheten til å velge om dem skal overta. Ved at jeg tar en høyere utdanning forskyver vi generasjonsskifte. Så det støtter dem veldig. Men dem ønsker jo at noen skal overta. Og å ha motivasjon til å overta etter hvert.» (Hanne)

Først og fremst forteller hun om hvordan reindriftsyirket har endret seg. Reindriftsyirket har blitt langt mer effektivisert, samtidig som man ikke tjener så mye penger på det og dermed trengs ikke like mange reindriftsutøvere som tidligere. Selve reindriftsutdanningen har dermed mistet status og fått en lavere posisjon i det lokale samfunnet. Men Hanne viser også til andre endringer i det lokale samfunnet. Foreldrene kan i større grad enn tidligere generasjoner jobbe med reindrift uten ytterligere hjelp når de er eldre. Det gjør at barna ikke trenger i samme grad som tidligere å bli reindriftsutøver som unge, men kan utsette dette noen år. Samtidig betyr det at de må ha en måte å tjene penger mens de venter på å ta over dyrene. Nettopp dette er planen til Hanne, å ha en måte å tjene penger mens hun potensielt venter på å ta over dyrene. Trine har et noe annerledes syn på høyere utdanning da hun ikke hadde noen plan om å ta over noen dyr. Her spurte jeg hvordan de hjemme så på hennes høyere utdanning.

«Veldig bra, jente som vil studere er jo det beste som finnes så full støtte derifra både økonomisk og mentalt.» (Trine)

Her påpeker hun også hvordan kjønn tas i betraktning når man velger utdanning. Dermed har man sett av informantene er det gitt positive tilbakemeldinger både for kvinner som velger en yrkesfaglig utdanning og for en som velger høyere utdanning. Videre spurte jeg Trine hvordan livet hennes kunne fungert uten høyere utdanning.

«Ja, det hadde jeg vel sikkert vært, men trangen om å flytte fra [indre Finnmark] var veldig stor. Jeg skrek meg til en toer i et fag for å få vitnemål og dermed kunne flytte.» (Trine)

Her er det tydelig at det ikke bare var et krav fra samfunnet å få en høyere utdanning, men også et personlig ønske om å flytte og gjøre noe annerledes enn det indre Finnmark kunne tilby. For Henrik sin del ble studietiden relativt kort. Han arbeider i dag i et praktisk yrke som ikke krever høyere utdanning, men forsøkte seg på en høyere utdanning tidligere. Her svarte han på et spørsmål angående planer om å ta høyere utdanning.

«Ja, det har jeg tenkt på. Jeg skulle studere samisk, når jeg bodde i Tromsø. Jeg klarte meg fint første semester også begynte andre semester [...] og da ble det bare tull. Så jeg bare droppet ut. Men jeg tenker absolutt å få høyere utdanning, men i noe som jeg er mer interessert i, noe artistisk.» (Henrik)

Her trekker han fram at valg av studieretning kan forklare noe av grunnen til at han avsluttet studiene før planlagt tid, samtidig som andre faktorer også kan ha vært med å påvirke valget. Ingrid er en av mine informanter med fullført høyere utdanning. Her svarer hun på et spørsmål hvor jeg spurte om hennes utdanningsnivå var noe nytt i familien.

«Ja, på en måte. Jeg er litt usikker, de har jo utdanning noen av kusinene mine, men mamma har ikke utdanning og pappa har heller ikke. De har ikke trengt det, pappa var slakter så han trengte ikke det.» (Ingrid)

Ingrid var dermed ikke den første i storfamilien til å ta høyere utdanning, men første i nærmeste slekt. Videre spurte jeg hvordan foreldre uten utdanning og slekt med kunne ha påvirket hennes valg til å ta utdanning og valg av studieretning.

«Nei, egentlig ikke, fordi jeg hadde lyst å ta et friår, så sa mamma du for nå bare begynne så for du slutte hvis du ikke trives. Jeg visste ikke hva jeg ville utdanne meg som, bare at jeg ville jobbe med mennesker.» (Ingrid)

Til slutt spurte hva de hjemme mente om utdanningen, ikke bare de hjemme i familien, men også hvordan andre innbyggere på hjemstedet så på utdanninga.

«Mamma er egentlig ganske fornøyd. Mamma er fornøyd med at jeg klarer meg selv og ikke har behov for noe hjelp. De sier jo det er en lur utdanning, du er jo litt som en potet, du kan være i alle typer jobb som har med mennesker å gjøre, så det er ganske greit.» (Ingrid)

I dette delkapittelet har jeg presentert data og svar fra informantene om deres tanker til høyere utdanning. De har svart på om deres forhold til høyere utdanning, hva familien tenker om at de tar høyere utdanning og hvordan høyere utdanning har fått en annen posisjon i det samiske samfunnet enn tidligere. Flere av funnene i dette kapittelet samsvarer med Bæck (2012) sin teori om mulighetsstruktur.

6 Analyse

I denne delen av oppgaven besvarer jeg problemstillingen og forskningsspørsmålene ved bruk av teoriene presentert tidligere i oppgaven, i sammenheng med empirien fra intervjuene. Først undersøker jeg hvordan det samiske samfunnet i Finnmark kan sees i sammenheng med sosiale felt og lokal kapital. Å se sammenhengen mellom disse begrepene og empirien vil kunne bidra til å beskrive hvordan det samiske samfunnet kan påvirke hvordan kapitalbegrepene kan benyttes. Jeg er opptatt av å vise hvordan samisk identitet og tankemåte kommer til uttrykk blant unge samer i Finnmark. Jeg tar i bruk kapitalbegrepene, og da spesielt kulturell og lokal kapital, for å oppnå en dypere forståelse av det samiske samfunnet og av hva som kan betegnes som samisk identitet og tankemåte.

I siste del av analysen forsøker jeg å besvare hvordan hjemstedet og det lokale samfunnet kan påvirke de unge samenes orientering i forhold til utdanning og hjemsted. I denne delen av analysen diskuterer jeg hvilken betydning kulturell kapital, habitus og identitet kan ha for handling. I den avsluttende delen av analysen redegjør jeg for hvordan det samiske samfunnet og samiske personer kan plasseres i det sosiale rom og i det samiske sosiale feltet. Jeg viser at aktørers plassering i disse har betydning for forholdet mellom hjemsted, utdanning og identitet.

6.1 En samisk tankemåte, kapital og identitet

For å bedre forstå de unge som jeg har intervjuet og den måten de orienterer seg, ikke bare i forhold til valg av utdanning og hjemsted, men også til det samiske og det å være samisk, vil jeg utforske det samiske samfunnet i Finnmark gjennom begrepene sosialt felt og lokal kapital. Det samiske samfunnet i Finnmark som et sosialt felt vil kunne gi en forståelse av hvordan begrepene om kapital og konflikt kan påvirke makt og posisjoner i det samiske samfunnet. I tillegg vil man kunne diskutere hva som kan betegnes som den feltspesifikke kapitalen for dette feltet. Lokal kapital vil gi en forståelse av hvilken verdi den samiske kapitalen har utenfor det samiske samfunnet. Hva som beskrives som den feltspesifikke (eller lokale) kapitalen vil være beskrivende for hva som er den samiske identiteten.

Et sosialt felt defineres av Pierre Bourdieu som en arena, institusjon eller sfære innenfor storsamfunnet (Aakvaag, 2008, s. 155). Under disse feltene finner man sosiale underfelt, som i stor grad defineres på akkurat samme måte, men som ikke kan betegnes som felt på

nasjonalt nivå. Skal man kategorisere det samiske samfunnet i Finnmark må man kategorisere det som et underfelt under for eksempel samiske i Norge eller område i Finnmark eller Nord-Norge. Under disse feltene vil potensielt det aktuelle underfeltet ligge. Spørsmålet i denne analysen vil være om det samiske samfunnet i Finnmark dermed kan betegnes som et sosialt felt med feltspesifikk kapital eller om lokal kapital er et mer egnet begrep. Hvis dette samfunnet kan betegnes som et sosialt felt må man også avgjøre hva som betegnes som den feltspesifikke kapitalen (Joas & Knøbl, 2013, s. 392). Slik Bourdieu forstår begrepet om feltspesifikk kapital vil høy feltspesifikk kapital i de fleste tilfeller også gi høy generell kapital. For eksempel i det politiske felt vil høy politisk kapital også gi høy kulturell og sosial kapital. Kan man si det samme om det samiske samfunnet i Finnmark?

Hvis man beskriver det samiske samfunnet som et sosialt felt; hva betegnes da som høy feltspesifikk kapital innenfor dette feltet? Flere av informantene mine forteller at reindrift har en svært sterk posisjon i det samiske samfunnet. Man kan dermed argumentere for at de som er høyt oppe i reindriften, altså personer som har store eiendeler i reindrift, mange dyr og stor økonomisk kapital basert på reindrift, har høy feltspesifikk kapital. Det er også andre elementer som kan gi høy samisk feltspesifikk kapital. Som vist i empiridelen er en spesifikk samisk oppdragelse og samisk tankemåte tema som går igjen hos alle informantene. Vilje, ansvar og samarbeid anses som essensielle egenskaper i reindriften, og disse egenskapene ser også ut til å være sentrale elementer i den samiske tankemåten og oppdragelse, og har i så måte å gjøre med en beskrivelse av den samiske identitet. Dette er noe som tillegges høy verdi, og beherske dette vil derfor kunne anses som høy kulturell kapital innenfor feltet. Den samiske tankemåten er beskrivende for hva en samisk identitet innebærer. De som mestrer denne kapitalen, er altså de som mestrer den «lokale» høykulturen, og besitter dermed høy feltspesifikk kapital. Hvis man slår sammen disse elementene, nær tilhørighet til reindriften og mestring av den feltspesifikke kulturelle kapitalen, har man definert høy feltspesifikk kapital i dette sosiale feltet.

Feltspesifikk kapital betyr i midlertidig ikke, slik Bourdieu ser det, nødvendigvis høy generell kapital, dvs. at den utgjør en kapital også utenfor det aktuelle feltet, selv om dette ofte er tilfellet (Joas og Knøbl, 2013). I min studie kan man spørre hvilken effekt den samiske feltspesifikke kapitalen har utenfor det samiske feltet. På den måten kan man forstå hvordan lokal kapital kan belyse problemstillingen. I teoridelen av denne oppgaven presenterte jeg

noen forskjeller mellom sosiale felt og lokal kapital. Et av disse skillene har allerede blitt diskutert, hvilken effekt den lokale kapitalen/den feltspesifikke kapitalen har utenfor det aktuelle samfunnet. Corbett definerer lokal kapital som at den lokale kapitalen vil ha null effekt utenfor det lokale samfunnet (Bæck, 2012, s. 122). Høy lokal kapital stammer som oftest fra, ifølge Corbett, en høy sosial og kulturell kapital i det lokale samfunnet (Bæck, 2012). Dette stemmer godt overens med hva som ble definert som høy feltspesifikk kapital i forrige avsnitt, tilhørighet til reindrift og mestring av samisk tankemåte og oppdragelse. Hvilken bytteverdi har disse elementene utenfor det lokale samfunnet? Man kan argumentere for at disse elementene har svært liten til ingen bytteverdi utenfor det aktuelle samfunnet, noe som går overens med lokal kapital definisjonen. Tilgang på reindrift gjennom sosial kapital vil gi svært få muligheter utenfor det lokale samfunnet da en svært stor andel av reindrift skjer innenfor dette området. Videre er ikke erfaring fra reindrift spesielt ettertraktet i andre yrker utenfor det lokale området, for utenom muligens agrikultur. Deretter må man vurdere hvilken bytteverdi høy lokal kulturell kapital har utenfor det lokale området. Som diskutert i forrige avsnitt ble dette definert som evnen en har til å mestre den lokale høykulturen, altså samisk tankemåte og oppdragelse. Basert på det informantene fortalte om den store forskjellen mellom samisk og norsk tankemåte kan man argumentere for at evnen til å mestre den samiske tankemåten vil ha svært begrenset bytteverdi utenfor det lokale samfunnet, muligens heller en negativ effekt, slik som Pinkster forklarer i sin artikkel, kan oppstå når visse tanker, holdninger og handlingsmønstre blir utviklet fra lokale nettverk (Pinkster, 2007).

Til slutt vil jeg vise hvordan økonomisk kapital har bytteverdi. For reindriftsfamilier i det samiske samfunnet jeg har undersøkt, utgjør reinflokken en viktig del av familiens (eller *siidaens*) økonomiske kapital. De som eier mange rein i en stor reindriftsbedrift vil ikke nødvendigvis kunne realisere disse økonomiske midlene utenfor det lokale samfunnet, og midlene må derfor forstås som en form for lokal kapital, i den forstand at den ikke har en bytteverdi utenfor det lokale samfunnet, slik også Corbett pekte på i sin studie fra Canada (Bæck, 2012).

Corbett viser også flere distinksjoner mellom sosialt felt og lokal kapital. Et viktig skille har å gjøre med avgrensning av området (Bæck, 2012). For lokal kapital er avgrensningen fysisk, som for eksempel en kommunegrense. Sosialt felt, derimot, er ikke avgrenset på denne måten. Her er grensa langt mindre fysisk, og mer kulturell. Slik jeg ser det er både fysisk og kulturell

avgrensning relevant for min studie. Indre Finnmark er et fysisk avgrenset område basert på to nabokommuners grenser. Verken informantene eller jeg har i midlertidig basert spørsmål og svar på denne avgrensningen. I større grad har det samiske samfunnet i Finnmark blitt brukt som avgrensning. Dette har ikke en fysisk grense, men vi kan heller forstå det som en kulturell grense, som jo vil passe sammen med begrepet om sosiale felt. Det neste skille mellom sosiale felt og lokal kapital er størrelsen på området det dekker, og hvor mange personer dette området dekker. Bruker man indre Finnmark som definisjon på det aktuelle området er området både relativt lite og folketallet lavt. Bruker man den mer passende definisjonen det samiske samfunnet i Finnmark har man et noe større område uten fysiske avgrensninger og et noe større folketall. I dette tilfellet vil jeg argumentere for at begge definisjoner er relevant for denne oppgaven.

I dette delkapittelet har jeg diskutert hvordan det samiske samfunnet kan beskrives ut ifra begrepene sosialt felt og lokal kapital. Fra disse begrepene har jeg beskrevet hva som betegnes som den feltspesifikke kapitalen, hvorpå sosial tilhørighet til reindrifta og evnen til å mestre en samisk tankemåte anses som høy feltspesifikk kapital. Den samiske tankemåten, som skiller seg fra den norske, hvor egenskaper som vilje, ansvarlighet og samarbeid, er beskrivende for hva som kan defineres som samisk identitet. Man kan argumentere for at høy samisk kapital gir en sterkere samisk identitet.

6.2 Økonomisk og sosial kapital i det samiske samfunnet

I denne dele av analysen diskuteres det hvordan Bourdieus sine kapitalbegreper kan brukes for personer i dette området og for mine informanter. Disse kapitaltypene vil være relevant for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene uansett hvilken definisjon man bruker fra forrige avsnitt. I denne delen av analysen vil jeg undersøke og analysere hvor mye økonomisk kapital og sosial kapital mine informanter har og hvordan disse kapitaltypene er relevant på deres hjemsted og det samiske samfunnet i Finnmark. Dette vil styrke definisjonen av den samiske tankemåte og identitet fra forrige del, og vil belyse hvordan det lokale samfunnet kan sees i sammenheng med samisk identitet.

Hvis man starter med Bourdieus økonomisk kapital virker dette som om i liten grad å være relevant for mine informanter og for denne oppgaven (Aakvaag, 2008). Likevel er det noen funn fra intervjuene som kan forklare litt om hvordan økonomisk kapital blir brukt i det samiske samfunnet i Finnmark. Et av få tilfeller fra intervjuene hvor økonomisk kapital er

relevant er når Hanne forteller om hvordan reindrift som yrke har utviklet seg. Det man ser her er at yrket gir langt mindre økonomisk kapital enn tidligere og kan derfor ikke gi jobb til like mange som det gjorde tidligere. For unge samer fra disse områdene, som for eksempel Hanne, betyr det at hun må ta en annen utdanning i tillegg i perioden hun må vente på å bli reindriftsutøver. Økonomisk kapital er også som forklart i forrige del av analysen relevant da mange i reindrifta har urealisert økonomisk kapital. Her kommer det fram at denne urealiserte kapitalen kan være vanskelig å realisere utenfor det lokale samfunnet.

Sosial kapital er langt mer relevant for denne oppgaven, spesielt med tanke på hvor mye familiebedrifter har blitt nevnt av informantene. Bedrifter som ansetter arbeidere eksklusivt fra sin egen familie har naturligvis arbeidere med god sosial kapital. Med tanke på hvor sterk posisjon familiebedrifter har i det samiske samfunnet og hvordan det anses som svært vanlig ettersom alle informantene hadde på en eller annen måte deltatt i en familiebedrift, må sosial kapital vurderes som særdeles viktig i det samiske samfunnet i Finnmark. Innenfor spesielt reindrift er sosial kapital spesielt viktig. Som det er blitt fortalt i intervjuene er nesten all drift av rein innenfor en familie eller slekt. Samtidig er nøkkelen til å bli en god reindriftsutøver opparbeidet over en lang periode med erfaringer. I tillegg er erfaringer fra ung alder i kombinasjon med oppdragelse viktige elementer for å bli en god reindriftsutøver. For å kunne jobbe som reindriftsutøver som ung er det helt essensielt at man kjenner noen innenfor driften, og som oftest må det være familie. Reindriftsklassen står også helt sentralt i mengden samisk sosial kapital de innehar. Å være en del av denne klassen vil være svært viktig med tanke på den sosiale nærheten til reindrifta og dermed hvor mye sosial kapital en samisk person har. Med tanke på den posisjonen reindrift har i det lokale samfunnet og hvor viktig det er å ha sosial kapital for å kunne delta i dette arbeidet må sosial kapital vurderes til å ha en svært stor bytteverdi lokalt i dette samfunnet.

Det kom fram under intervjuene hvordan samiske personer ofte oppsøkte samiske nettverk også utenfor det lokale området, slik som på studiesteder. Studiestedet en ung samisk person drar til må da ha et samisk miljø. Ettersom samisk kapital vanligvis har lav verdi utenfor det samiske miljøet, vil det å studere på et sted hvor det finnes et sterkt samisk nettverk, som i Tromsø, kunne utligne noe av den tapte bytteverdien av samisk kapital som det å flytte kan føre med seg. I en by som Tromsø, hvor samisk står sterkt, vil høy samisk kapital ikke nødvendigvis miste sin bytteverdi i like stor grad som den vil gjøre på andre studiesteder.

I denne delen av analysen har jeg redegjort for hvordan økonomisk og sosial kapital kan sees i sammenheng med det samiske samfunnet og unge samiske personer. Jeg har vist at økonomisk kapital ser ut til å ha liten effekt på både i og utenfor det lokale samfunnet. Sosial kapital står langt mer sentralt, og fremstår som viktig for å forstå samisk identitet. Sterk samisk sosial kapital tilsier en nærhet til reindrifta, som er avgjørende for mengden samisk kapital. Som beskrevet tidligere har mengden samisk kapital betydning for hvordan den samiske identitet blir uttrykt. Den samiske identiteten er også en faktor for hvordan unge samer velger utdanning, mer presist utdanningssted. Høy samisk kapital vil vanligvis ikke ha bytteverdi utenfor det lokale samfunnet, men på enkelte studiesteder hvor det finnes samiske nettverk vil den samiske kapitalen kunne benyttes.

6.3 Kulturell kapital, habitus og hvordan disse former en samisk identitet

I dette delkapittelet undersøker jeg hvordan den tredje generelle kapital typen, kulturell kapital, og habitus kan sees i sammenheng med samisk kapital og identitet. Kulturell kapital kan dette deles inn i to deler. Formell kulturell kapital kan betegnes som de offisielle titler, utdanning og kunnskap som en person har skaffet seg gjennom en formell utdanning (Aakvaag, 2008, s. 152). Slik som vi så i Hanne sitt tilfelle har hun valgt å ta en offisiell utdanning innenfor reindrift, og skal dermed i teorien ha økt sin formelle kulturelle kapital. Har denne utdanningen i realiteten gitt henne mer kulturell kapital? Ifølge Hanne selv, så kan hun ikke noe mer enn sine besteforeldre, selv med en formell utdanning. Utdanningen har heller ikke i særlig grad gitt henne innpass til reindrifta. Selv med utdanningen må hun vente på det rette tidspunktet før hun kan begynne som reindriftsutøver, hvis dette i det hele tatt noen gang blir mulig.

For alle informantene var høyere utdanning til en viss grad relevant for deres utdannings- og yrkeskarriere. For Ingrid sin del ville en høyere utdanning gi større mulighet for økonomisk kapital enn hva reindrifta kunne tilby i hennes tilfellet, det samme gjaldt for Trine som ikke kunne livnære seg på familiebedriften. For Henrik sin del fikk han seg jobb uten høyere utdanning, dog etter å ha prøvd høyere utdanning, og med et ønske om å prøve en gang til. I sin studie fra Canada viser Corbett til at jentene har valgt å ta en høyere utdanning basert på vanskeligheten av å skaffe seg kapital uten utdanning i det lokale området. At unge samiske jenter velger høyere utdanning, istedenfor en jobb i reindrifta stemmer godt overens med innbyggerne i Digby Neck, som Corbett viser til i sin artikkel om lokal kapital (Corbett,

2007). Dermed kan det stilles spørsmål om det er lettere for gutter i dette samfunnet å få seg jobb uten høyere utdanning, mens jentene i større grad er avhengig av en høyere formell utdanning, slik som i Digby Neck. Av det som ble fortalt om tilhørighet til hjemplassen hadde Henrik et langt mindre kritisk blikk på hjemplassen sammenlignet med jentene. Dette støtter opp om teorien til Corbett om at jentene er mer tilbøyelig til å forlate hjemplassen sin enn gutter. Dette samsvarer også med Markussen (2012) som i sin studie av frafall fra videregående utdanning i Finnmark pekte på at muligheten for jobb uten utdanning er en viktig faktor for frafall.

Har uformell kulturell kapital betydning når det gjelder hvem som er på toppen av det lokale hierarkiet? I forrige del av analysen argumenterte jeg for at høy kulturell kapital i det samiske samfunnet i Finnmark kan defineres som evnen en har til å mestre og forstå den samiske tankemåten og oppdragelsen. Å mestre den samiske oppdragelsen og tankemåten er i stor grad avhengig av habitusen til den enkelte personen. Som redegjort for i teoridelen er habitus en aktørorientert teori som forsøker å forklare hvordan et enkeltmenneske handler og tenker. Habitus er konstruert over en lang periode hvor spesielt oppveksten er viktig for hvordan habitusen er formet (Aakvaag, 2008, s. 160). Ettersom familie og oppvekst er det som i størst grad former vår habitus er det dermed viktig at for å inneha en «samisk» habitus, må man vokse opp og være oppdratt i en samisk familie hvor samisk kapital står sterkt. På denne måten vil man mestre den samiske høykulturen, og samisk kapital vil reproduseres. Jeg vil likevel argumentere for at en samisk habitus ikke er nok for å kunne kalle seg en del av den samiske kulturelle eliten. En må også aktivt opprettholde og utvikle sin habitus for at den skal gi høy kulturell kapital. Det kan samiske mennesker gjøre ved å delta aktivt i samfunnsdiskusjoner som omhandler samisk kultur og å skaffe seg formell kunnskap gjennom relevante utdanninger. For mine informanter sin del valgte flere av dem å ta relevante utdanninger som styrker deres samiske kulturelle kapital, som samisk språkutdanning og reindriftsfagbrev. Dette gir naturligvis en økning i formell kulturell kapital, men gir dem også styrke og dybde i den uformelle samiske kulturelle kapitalen.

Det finnes dog et viktig skille mellom samisk habitus og samisk kulturell kapital. Dette handler om i hvilken grad handlinger er bevisst. Som forklart i teoridelen av oppgaven påvirker habitus oss til å handle, tenke og ta avgjørelser ubevisst (Aakvaag, 2008, s. 160). Dette var et viktig skille for Bourdieu fra andre aktørorienterte teorier. Basert på funnene

presentert i empiridelen av oppgaven som omhandlet samisk tankemåte og oppdragelse kan man argumentere for at informantene er bevisste over sin samiske tankemåte og handlinger. Empirien viser at de er spesielt bevisste på det i møte med andre med ulik tankemåte. Om de kun er bevisst over forskjellene eller om de aktivt velger å handle på en bestemt måte for å fremme sin kulturelle kapital blir dermed et viktig spørsmål. Ubevisste handlinger antyder at det er habitusen som står sterkest hos informantene. Bevisste handlinger betyr at informantene aktivt bruker sin kulturelle kapital til å skaffe seg mer kapital.

I denne delen av analysen har jeg redegjort for hvordan kulturell kapital og habitus beskriver og former den samiske identiteten. Utdanning kan brukes for å styrke sin samiske identitet gjennom å ta relevante utdanninger. Likevel er evnen til å mestre den samiske tankemåten langt mer sentralt for å beskrive den samiske identiteten. Denne evnen er bygget og formet av habitusen som igjen formes av familiens samiske kulturelle kapital. Dette gir en ubevisst forståelse av den samiske tankemåten. Måten en bruker sin samiske kapital til å innhente mer kapital avgjøres i stor grad hvor aktiv en er i å bruke sin samiske identitet i det samiske samfunnet.

6.4 Hvordan samisk identitet har betydning for valg

I denne delen vil jeg benytte Richard Jenkins sin teori om identitet for å få større forståelse av hvordan samisk identitet kan ha betydning for valg. I teoridelen viser jeg hvordan Jenkins beskriver at identitet er noe menneske aktivt bruker, et verktøy som gjør at vi som mennesker tar bevisste handlinger (2004). Ved å se på empirien i sammenheng med denne teorien kan en få forståelse på hvordan den samiske identiteten for samiske personer til å ta avgjørelser og handle.

Jenkins forklarer at identitet gjør det mulig for menneske til å sette andre og seg selv i båser, altså gruppere eller i visse tilfeller generalisere. Gjennom empirien ser man at mine informanter er bevisst over når de møter andre med ulik tankemåte og identitet. Videre forklarer Jenkins at identitet som verktøy fungerer ikke isolert, den må sees i sammenheng med andre identiteter. I lys av empirien kan det forstås som at når en samisk person er bevisst på sin egen tankemåte og identitet er det til sammenligning med en annen tankemåte og identitet, for eksempel en norsk tankemåte.

Jenkins påpeker videre at identitet alene får ikke en person til å handle, identitet må sees i sammenheng med lokale, politiske, kulturelle og økonomiske faktorer (2000). Det helt

naturlig å måtte se de samiske personene sine valg i sammenheng med disse faktorene. For alle samiske personer er disse faktorene svært relevant for deres liv. Det kan også argumenteres for at det å være bevisst, aktiv og delta i det lokale, kulturelle og det politiske felt er essensielt for å være en del av den lokale eliten. De som er aktiv i disse feltene er også de med høyest kulturell kapital. Disse har evnen til å forstå og videreformidle den samiske oppdragelsen og tankemåten til andre samiske og resten av den norske befolkningen, samtidig har de evnen til å forme og justere den kulturelle kapitalen etter sine preferanser. Dermed er det helt naturlig, slik som Jenkins forklarer, at samiske personer med høy kulturell kapital og som er bevisst over sin samiske tankemåte og identitet bevisst handler basert på den lokale og nasjonale politiske og kulturelle diskursen.

I dette delkapittelet har jeg diskutert hvordan Richard Jenkins sin teori om identitet beskriver hvordan samisk identitet kan påvirke handlinger. Identitet brukes aktivt av mennesker til å skille seg selv og andre og identitet må sees i sammenheng med andre identiteter, ikke isolert. Videre er det lokale, politiske og kulturelle faktorer som påvirker mennesker til å bruke sin identitet til å handle. For unge samer i Finnmark kan denne teorien sees i sammenheng med habitus og kulturell kapital. Hva er det som får unge samiske til å handle? En aktiv rolle i den lokale og nasjonale samiske diskursen, og en bevissthet rundt sin og andre sin identitet kan påvirke samiske til å bruke sin identitet til å utføre handlinger. De med høy samisk kulturell kapital og bevissthet rundt sin samiske tankemåte er også de som er bevisst over sin samiske identitet.

6.5 Hjemstedet og dets betydning for valg

I dette delkapittelet vil informantene og deres mengde kapital sees i sammenheng med det samisk sosiale feltet og det sosiale rom. Deres posisjon i disse hierarkiene vil kunne være påvirkende for deres handlinger, og dermed valg av utdanning og hjemsted. I lys av denne oppgaven kan det sosiale rom både brukes for å beskrive storsamfunnet og dermed hvordan kapital kan plassere samiske personer i storsamfunnet. Samtidig kan det sosiale rom brukes i en mindre skala (Aakvaag, 2008, s. 153). Det sosiale rom kan også omfatte kun det samiske samfunnet i Finnmark. Herunder kan man i likhet med storsamfunnet plassere enkeltpersoner basert på deres kapitaler, dog i en mindre, og mer relevant, skala. Det er viktig å påpeke at sosial kapital ikke er nødvendig for å plassere noen i det sosiale rom, selv om den faktoren er svært relevant for ens symbolske kapital (Joas & Knøbl, 2009, s. 389). Til slutt vil det oppstå

konflikt innenfor det sosiale feltet, hvor det er et skille mellom de med lite feltspesifikk kapital og de med mye. Dermed finnes det tre arenaer hvor det kan oppstå konflikt som er relevant for denne oppgaven. Konflikt oppstår ikke bare vertikalt, men kan også oppstå horisontalt, altså mellom de med relativt lik posisjon.

Først vil jeg undersøke konflikt i det sosiale rom, hvor storsamfunnet brukes som definisjon på rommet. Dermed blir spørsmålet, hvor kan man plassere mine informanter i det sosiale rom i det norske storsamfunnet? Hvis man starter med informantene med utdanning, kan de gjennom flere forskjellige faktorer sammenlignes med andre personer fra resten av landet som har en lav høyere utdanning, altså bachelor grad. Deres formelle kulturelle kapital er dermed svært lik en stor del av Norges befolkning. Det samme gjelder informantene uten høyere utdanning, deres formelle kapital er lik resten av befolkningen med lik utdanning. Deres økonomiske kapital kan heller ikke beskrives som nevneverdig ulik andre personer med lik utdanning og yrke. Den store forskjellen finner man i mengden uformell kulturell kapital. Slik som diskutert tidligere i analysen vil det være et tydelig skille mellom de med «norsk» tankemåte og kulturell kapital og de med «samisk» tankemåte og kulturell kapital. Dette er også en konflikt mellom majoriteten og minoriteten. Majoriteten vil utestenge og holde nede de med «ulik» kulturell kapital. Her vil det oppstå en horisontal konflikt ifølge Bourdieu sin teori (Aakvaag, 2008, 156). Vertikalt, eller hierarkisk, vil det oppstå konflikt mellom de med mye kulturell kapital og de med lite. Her kan det argumenteres for at en med høy samisk kulturell kapital vil ha lite kulturell kapital i storsamfunnet, da den ikke går overens med den «vanlige» norske kulturelle kapitalen.

Betegnes det samiske samfunnet i Finnmark som det sosiale rom får informantene en svært ulik plassering. For Hanne sin del kan man argumentere for at hun kan plasseres høyt oppe i det sosiale rommet, da hun både er aktiv i reindrifta og aktiv i den kulturelle og politiske debatten. De andre informantene har relativ lik plassering i det sosiale rom. Det som skiller seg i disse tilfellene er hvor aktiv de er i reindrifta. Med tanke på at de er mindre aktiv her gjør det at de har mindre kulturell kapital og plasseres lavere i det sosiale rom. Her ser vi hvor det kan oppstå konflikt vertikalt. Det kan oppstå konflikt mellom de som er aktiv i reindrifta og de som ikke er det. Dette ser man gjennom ekskludering fra reindriftsklassen. I tillegg forklarte Hanne hvordan det også kan oppstå konflikt mellom de som følger en mer tradisjonell reindrift og en nyere generasjon slik som henne som har en formell

reindriftsutdanning. Til slutt er evnen til å beherske språket også noe som kan gi utslag for posisjon, mengde kapital og konflikt. Dette hierarkiet vil variere fra sted til sted. Noen steder, også innenfor det samiske samfunnet, vil ikke samisk kapital premieres på samme måte som andre steder. Dermed vil hjemstedet ha betydning for verdien av den samiske kapitalen man innehar, og to personer med like mye samisk kapital, eller lik samisk identitet og tankemåte, kan ha ulik bytteverdi av sin samiske kapital fordi de har vokst opp på ulike steder.

Det samiske samfunnet i Finnmark som et sosialt felt har blitt grundig beskrevet i kapittel 6.1 og trenger dermed ikke en ny utdyping. For å rekapitulere kapittel 6.1, er det den kulturelle kapitalen som har størst betydning på hvor en plasseres i det sosiale rom fordi den har en så sterk posisjon. Dette gjør at den kulturelle kapitalen også kan betegnes som den feltspesifikke kapitalen. Dermed er både plasseringen og konflikten svært lik. Det som skiller seg, er at i sosiale felt er sosial kapital en faktor som kan benyttes. Ulik sosial tilhørighet til reindrifta kan dermed være oppstarten til konflikt.

I dette delkapittelet har jeg diskutert hvordan konflikt kan forstås i det samiske samfunnet. Det sosiale rom kan brukes både for hele storsamfunnet og kun for det samiske samfunnet. For samiske personer med høy samisk kulturell kapital vil disse ha lite kulturell kapital i samfunnet som helhet, og det kan oppstå konflikt mellom disse gruppene om hva som skal regnes som høykultur. I det samiske samfunnet står kulturell kapital sterkt. Hvis man betegner det sosiale rom som det samiske samfunnet vil dermed de med evnen til å mestre samisk tankemåte plasseres høyt oppe i det sosiale rom. En aktiv rolle i reindrifta vil også øke posisjonen i det samiske sosiale rommet. Konflikt kan oppstå mellom de som har lite kulturell kapital, ikke er aktive i reindrifta og har svake språkkunnskaper på den ene siden, og mellom de som har mye av disse. Hvilken plassering en person har i de forskjellige sosiale rommene og feltene har betydning for hvordan en velger utdanning og hjemsted. Har en samisk person høy samisk kapital velger han eller hun kanskje utdanning og hjemsted basert på å komme hjem/flytte tilbake etter endt utdanning, og på den måten ha mulighet til å beholde sin gode posisjon lokalt. De som har en god plassering i storsamfunnets sosiale rom, velger utdanning og hjemsted hvor dette har en større bytteverdi.

7 Konklusjon

For å konkludere og besvare problemstillingen; **hvilken rolle spiller samisk identitet for hvordan unge samer i Finnmark orienterer seg i forhold til utdanning og hjemsted**, er det beskrevet av informantene hvordan en samisk tankemåte har stått sentralt i deres liv. Evnen til å mestre den samiske tankemåten og i hvilken grad en samisk oppdragelse har påvirket deres oppvekst vil i stor grad reflektere deres samiske identitet, posisjon og forutsetninger både i og utenfor det samiske samfunnet i Finnmark. Gjennom intervjuene er det tydelig at reindrift står sentralt i det samiske samfunnet, men gradvis blir dette yrket mindre og mindre attraktivt, selv med reindriftnas sterke kulturelle posisjon. Flere av mine informanter har derfor valgt andre utdanninger og yrker som også vil kunne gi dem muligheter utenfor det lokale samfunnet. Muligheten til å arbeide med reindrift er også i stor grad avhengig av hvilket sosialt nettverk man er vokst opp med. Familiebedrifter står sentralt i det samiske samfunnet og dermed er hvilken sosial kapital samiske personer innehar, er avgjørende for hvilken utdanning og yrke de velger. Reindrift brukes dermed ikke som en måte å øke sin økonomiske kapital, men brukes heller som en kulturell markør for den samiske identiteten. Å ha tilhørighet til reindriftna har større verdi kulturelt enn økonomisk.

For å besvare det første forskningsspørsmål a); hvordan kommer samisk identitet til uttrykk blant unge samer i Finnmark, er deres mengde samisk kapital, som er påvirket av deres sosiale og kulturelle kapital, og deres habitus, avgjørende for hvordan deres identitet er formet og kommer til uttrykk. Den samiske identiteten som skiller seg fra den norske, kan beskrives som evnen til å mestre den samiske tankemåten, og egenskapene vilje, ansvar og samarbeid står sentralt. I tillegg vil hvordan den samiske identiteten kommer til uttrykk være påvirket av den sosiale tilhørigheten en har til reindriftna, enten gjennom deltakelse i reindriftnaklassen eller arbeid med familiens egne rein. At en samisk person kan fortelle om sitt «nære» forhold til reindriftna, øker ens kulturelle kapital.

Forskningsspørsmål b); hvilken betydning har hjemstedet for unge samers orientering i forhold til hjemsted og utdanning, må sees i sammenheng med *mengden* kapital de innehar og hva slags *typer* kapital de innehar. Har de høy samisk kapital og har et hjemsted hvor dette premieres, velger man de utdanning (eller å ikke ta utdanning), som gir arbeid og innflytelse på hjemstedet. Den sterke samiske kapitalen vil ikke ha en bytteverdi utenfor det lokale samfunnet og derfor kan man beholde sin kapital og posisjon ved å bo hjemme. Den samiske

kapitalen kan dog benyttes på enkelte studiesteder, hvor det er etablerte samisk nettverk, noe som kan være med på å påvirke *hvor* man studerer. Den sosiale kapitalen de har skaffet seg i det samiske samfunnet påvirker hvordan de velger utdanning og hjemsted. Sterk lokal sosial kapital gir mulighet for arbeid hjemme, men har liten verdi utenfor det lokalet. Likevel kan denne kapitalen benyttes ved enkelte studiesteder for å beholde sin sterke posisjon.

En sterk og tydelig samisk identitet vil ha høy verdi i det samiske samfunnet i Finnmark. Samtidig opplever unge samer at deres identitet og tankemåte skiller seg fra den norske tankemåten og ikke passer like godt inn i det norske samfunnet, hvor den samiske kapitalen ikke har samme verdi. Dermed vil en med høy samisk kapital tiltrekkes hjemstedet, samtidig som andre steder ikke setter i samme grad pris på denne tankemåten og identitet.

Denne studien er et øyeblikksbilde på hvordan unge samer orienterer seg i forhold til hjemsted og utdanning og gjennom intervjuene ble det beskrevet noen endringer i det samiske samfunnet. For videre forskning kunne det være interessant å undersøke eldre generasjoner sine tanker i forhold til disse temaene og de endringsprosessene som har skjedd. Kjønn er en faktor som også har blitt diskutert i denne oppgaven. Med et større utvalg vil man i større grad kunne forstå hvordan kjønn er en viktig faktor i det samiske samfunnet i Finnmark.

8 Referanser

- Aakvaag, G. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Abstrakt forlag.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. i *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene. (2012). Intervjuet: samtalen som forskningsmetode. i Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene (red.) *Kvalitative metoder* s. 17-45. Gyldendal.
- Bæck, U.D.K. (2004). Preferanser og grunnlag for valg. Sosial reproduksjon og individualisering i det senmoderne. i *Sosiologisk Årbok 02/2004* vol. 2, s. 86-116. Universitetet i Oslo.
- Bæck, U.D.K. (2012). Refleksjoner om nordnorske utdanningsvalg. I Jentoft, Svein, Nergård, Jens-Ivar & Rørvik, Kjell Arne (red.) *Hvor går Nord-Norge? Et institusjonelt perspektiv på folk og landsdel*. s. 117-126. Orkana Akademisk.
- Bæck, U.D.K. & Paulgaard, Gry. (2012). Introduction. Choices, opportunities and coping in the face of unemployment. i Bæck, U.D.K & Paulgaard, Gry, (red.) *Rural futures? Finding one's place within changing labour markets*. s. 9-21. Orkana Akademisk.
- Corbett, Michael. (2007). *Learning to Leave. The Irony of Schooling in a Coastal Community*. Fernwood Publishing.
- Esmark, Kim. (2006). Bourdieus Uddannelsessociologi. I Prieur, Annick & Sestoft, Carsten (red.). *Pierre Bourdieu: En introduktion*. s. 71-114. Hans Reitzels Forlag.
- Falch, Torberg & Strøm, Bjarne. (2013). Kvalitetsforskjell mellom videregående skoler? i *Tidsskrift for samfunnsforskning* 04/2013 vol. 54, s. 438-462.
- Gibbs, Graham. (2008). Thematic coding and categorizing. I Gibbs, Graham (red.) *Analysing Qualitative Data* s. 38-55. Sage Publications.
- Gobo, G. (2007) Sampling, Representativeness and Generalizability. I: Seale, C m. fl. Red. *Qualitative Research Practice*, s. 405-426. Sage
- Holen, Solveig, Lødding, Berit & Markussen, E. (2012) Om hvorfor så mange ungdommer i Finnmark ikke fullfører videregående opplæring. *De' hær e'kke nokka for mæ*. NIFU.

- Jenkins, Richard. (2004). *Social Identity*. Routledge.
- Jenkins, Richard. (2000). *The limits of identity: ethnicity, conflict, and politics*. Sheffield University.
- Joas, Hans & Knøbl, Wolfgang. (2009). *Social Theory*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Paulgaard, Gry. (1997). Feltarbeid i egen kultur – innenfra, utenfra og begge deler. I Fossåskaret, E., Fuglestad, O. & Aase, T. *Metodisk feltarbeid* (s. 70-93). Universitetsforlaget.
- Pinkster, Fenne. (2007). Localized Social Networks, Socialisation and Social Mobility in a Low-income Neighbourhood in the Netherlands i *Urban Studies* 44(13). Uninversitetet i Amsterdam.
- Prieur, Annick & Rosenlund, Lennart. (2006). Det sociale rum, livsstilenes rum – og la distinction. I Prieur, Annick & Sestoft, Carsten (red.). *Pierre Bourdieu: En introduktion*. s. 115 – 156. Hans Reitzels Forlag.
- Ryen, Anne. (2004). Ethical issues. I Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. & Silverman, D. (red.) *Qualitative Research Practice* (s. 218-235). Sage Publications.
- Sanchez, J. T. (2014). Raymond Boudon: An analytical social theorist i *Papers. Revista De Sociologica* 10/2014 vol. 99 (4), s. 423-431. Universitetet i Barcelona
- Steen-Olsen, T. (2000). *Den moderne studenten*. Pedagogisk Institutt, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse NTNU.
- Thagaard, Tove. (2018). *Systematikk og innlevelse* (5. utg.). Fagbokforlaget.

9 Vedlegg

9.1 Informasjonsskriv til informantene

Vil du delta i forskningsprosjektet

Samiske elevers tanker og holdninger til utdanning?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke tidligere samiske elevers tanker og holdninger til utdanning. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å sette fokus på noen av de forskjellene som har oppstått mellom etniske nordmenn og samer i Finnmark. Oppgaven vil undersøke hvordan hjemsted, kommune, skole, familie og kjønn er med på å påvirke tidligere samiske elevers holdninger til utdanning og i visse tilfeller hvordan disse faktorene har vært med på å påvirke valg av yrke.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for samfunnsvitenskap ved Universitetet i Tromsø er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget til dette prosjektet, altså de jeg vil intervju, har noen kriterier. Først og fremst er det viktig at du identifiserer deg selv som samisk og at du kan snakke samisk, enten som første eller andre språk. Derneft er det viktig at du kommer fra Finnmark og har gått på en videregående skole i Finnmark, i enten din egen eller en annen kommune. Det er ikke viktig at du har fullført den videregående utdanningen. Det siste kravet er at du er mellom 19 og 39 år. Jeg håper at mellom seks og ti personer fra ulike kommuner i Finnmark vil delta i dette prosjektet.

Grunnen til at jeg har valgt å spørre om at akkurat du vil delta i dette prosjektet er du passer til disse kriteriene. Jeg har valgt å ta kontakt med deg sannsynligvis fordi ditt navn har blitt nevnt som en god kandidat av noen i mitt nettverk. Mitt nettverk består av flere gode kandidater, men dette er personer jeg kjenner litt for godt. Jeg har derfor tatt i bruk mitt nettverk til å finne flere kandidater som deg.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden for dette prosjektet, altså hvordan jeg i praksis skal samle inn informasjon, vil bestå av intervju. Hvis du velger å takke ja til å delta i dette prosjektet innebærer det at vi møtes enten fysisk eller over nett og at jeg stiller spørsmål og diskuterer med deg i alt fra 15 minutter til en time. I intervjuet vil jeg gå i dybden på din utdanningshistorie, hvordan du har valgt din utdanning, hvordan skole og familie har påvirket din utdanning og eventuelt valg av yrke, og hvordan samisk språk og kultur har påvirket dine valg. Under intervjuet vil det bli gjort et lydopptak som vil bli lagret og slettet etter UiTs retningslinjer.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil kunne være meg selv og min rådgiver/veileder som vil ha tilgang på informasjonen fra intervjuene.
- For å sikre din anonymitet gjennom dette prosjektet vil det kun være jeg som vet navnet ditt. I verken intervjuet eller oppgaven vil personlig opplysninger som navn, skole eller hjemsted nevnes.
- All informasjon vil lagres og slettes på korrekt måte etter UiTs retningslinjer.
- Det skal i stor grad være vanskelig å gjenkjenne andre eller seg selv i oppgaven. Det som kan bli gjenkjent er en eventuell essensiell familiehistorie som er viktig for oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 16. mai 2022. Etter prosjektslutt vil alle intervju og transkriberte intervju slettes. Dette prosjektet vil avsluttes helt ved prosjektslutt og skal ikke brukes til videre formål.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for samfunnsvitenskap ved Universitetet i Tromsø har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for samfunnsvitenskap ved Universitetet i Tromsø ved veileder Unn-Doris Bæck, professor i sosiologi (unn-doris.k.back@uit.no)
- Vårt personvernombud: Joakim Bakkevold, (personvernombud@uit.no, tlf: 77646322)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Unn-Doris K. Bæck
(Forsker/veileder)

Johannes Jonassen Pleym
(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Samiske elevers tanker og holdninger til utdanning*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et dybdeintervju på opptil en time
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes gjennom personlige historier, familiehistorie eller valg utdanning og yrke
- Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

9.2 Intervjuguide

Fase	Spørsmål
<p>Fase 1:</p> <p>Rammesetting</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Signatur, rettigheter <ul style="list-style-type: none"> ○ Kjent med dine rettigheter fra informasjonsskriv ○ Anonymt ○ Kan trekke seg når som helst ○ Trenger ikke svare på alle spørsmål ○ Trenger ikke nevne navn ○ 7 kategorier • Navn/nr • Hjemplass • Yrke • Utdanning
<p>Fase 2:</p> <p>Personlig bakgrunn</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilken måte vil du kategorisere deg selv som samisk? • Var og er samisk kultur og språk en viktig del av ditt liv? • På hvilken måte har samisk påvirket deg og dine valg i livet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Utdanning, yrke, hobby
<p>Fase 3:</p> <p>Hjemplass</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan var det å være samisk på din hjemplass? • Er din hjemplass en plass som kan beskrives som samisk? • Hvordan var det samiske miljøet på hjemplassen? Ulikt fra den «norske delen»? • Hva gjorde man på fritiden på hjemplassen? • Hvordan var ditt nettverk av venner? Bare samisk, bare norsk eller en blanding? • Føler du en tilhørighet til din hjemplass? Også etter flytting? • Har det skjedd en endring i hvordan du opplever tilhørigheten til hjemplassen?

<p>Fase 4:</p> <p>Yrke</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Som ung, jobbet du ved siden av skole? • Hvordan tjente ungdom penger på din hjemlass? • Er dette yrker som alle i Norge kan ha eller er det yrker som tilhører hjemlassen og kulturen? • Følte du at du var flink i den jobben du hadde som ung? • Hva tenkte foreldre om valg av jobb?
<p>Fase 5:</p> <p>Grunnskole</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan du fortelle om skolen du gikk på i din hjemlass? • Var dette en samisk majoritets skole? • Hvilket språk snakket du på skolen? Ulik fra andre? • Hvordan ble samisk kultur og språk brukt i skolehverdagen? • Følte du at skolen representerte det lokale samfunnet? Med tanke på den samiske kulturen spesielt? • Var det annerledes å være samisk på skolen kontra i hverdagen? • Med tanke på samisk som språk, hvordan ble dette tatt hensyn til på skolen? Kunne du snakke like fritt på skolen som hjemme?
<p>Fase 6:</p> <p>Familie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan du fortelle litt om din familie og hvordan den kan beskrives som samisk? • Hva kan du fortelle om foreldre og besteforeldre sine utdannings- og yrkesvalg? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ulikt fra deg selv? Noe du også ville gjøre? • Føler du i noen grad at dine valg er direkte påvirket av deres valg? Utdanning, yrke • Hva tenker de om dine valg? Utdanning, yrke
<p>Fase 7:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan du fortelle om utdanningen du har? • Grunnskole høyeste <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvorfor valgte du å ikke ta mer utdanning? Spesielt med tanke på videregående utdanning?

Utdanning

- Hva var noen grunner til at du valgte å slutte og ikke gjennomføre utdanningen?
- Videregående høyeste
 - Hvilken linje valgte du å gå og hvorfor akkurat denne linja?
 - Måtte du flytte for å gå på videregående skole?
 - Hvis flytte:
 - Langt unna?
 - Hybel?
 - Venner/nettverk
 - Språk/kultur endringer?
 - Tilpassing?
 - Ofte hjemme?
 - Hvorfor ble dette din høyeste utdanning?
- Høyere utdanning høyest
 - Kan du fortelle om din høyere utdanning?
 - Er din utdanning ulik fra tidligere generasjoner i din familie?
 - Hva sa de hjemme om dette utdanningsvalget?
 - Vil utdanning gi muligheter på hjemlassen?
 - Hvordan er din utdanning sett på i hjemlassen? Er det noe nytt for hjemlassen?
 - Hvordan var det å studere og flytte hjemmefra?
 - Venner/nettverk
 - Språk/kultur endringer?
 - Tilpassing?
 - Fordeler med å være samisk? Ulemper?
 - Hvordan er det å ha høyere utdanning på din hjemlass? Hvordan reagerer folk på dette? Gir det deg høy status eller blir du elitetype?

	<ul style="list-style-type: none">○ Kunne du blitt fornøyd med livet og kunne gjøre noe du ville uten høyere utdanning? Rene praktiske yrker?
Fase 8: Tilbakeblikk og avslutting	<ul style="list-style-type: none">• Hvordan er det å være samisk i den norske skolen?<ul style="list-style-type: none">○ Hva kunne vært bedre?• Hvis du kunne endre den norske skolen på en eller annen måte til å gjøre det enklere/bedre å være samisk på skolen, hva ville du gjort?• Er det noe du vil tilføye eller fjerne fra noen av svarene dine?

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

490366

Prosjektittel

Masteroppgave: Tidligere samiske elevers tanker og holdninger til utdanning, med et spesielt fokus på frafall, kjønn og hjemsted

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for samfunnsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Unn-Doris K. Bæck, unn-doris.k.back@uit.no, tlf: 77644367

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Johannes Jonassen Pley, jpl002@uit.no, tlf: 97462931

Prosjektperiode

03.01.2022 - 30.04.2022

Vurdering (1)

17.12.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 17.12.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet frem til 16.05.2022.

LOVLIG GRUNNLAG UTVALG 1

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

LOVLIG GRUNNLAG TREDJEPERSONER

Masterprosjektet skal utforske tanker og holdninger tidligere samiske elever i Finnmark har til utdanning, jobb og frafall. Under intervjuene er det sannsynlig at enkelte opplysninger om foreldre og besteforeldre fremkommer. Dette vil i all hovedsak være opplysninger om deres utdanningsløp og jobbtype.

Prosjektet vil behandle overnevnte kategorier av personopplysninger med grunnlag i at oppgaven er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse og for formål knyttet til vitenskapelig forskning. NSD vurderer at samfunnets interesse i at behandlingen finner sted, klart overstiger ulempe og risiko for den enkelte tredjeperson. I vår vurdering har vi vektlagt at omfanget av opplysninger vil være begrenset, temaet lite sensitivt og behandlingstiden kort. Ettersom utvalgsriteriet er at deltagerne er samiske, vil foreldre og besteforeldrene sannsynligvis også ha samisk identitet.

Lovlig grunnlag for behandlingen av alminnelige personopplysninger er dermed at den er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e, samt for formål knyttet til vitenskapelig forskning, jf.

personopplysningsloven § 8, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 3 bokstav b.

Lovlig grunnlag for behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er at den er nødvendig for formål knyttet til vitenskapelig forskning, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav j, jf. personopplysningsloven § 9.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte i utvalget vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Når det gjelder tredjeperson er det NSDs sin vurdering at det kan unntas fra den individuelle informasjonsplikten ettersom det vil være uforholdsmessig vanskelig å informere, jf. 14.5.b.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20)/protest (art 21).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-imeldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

